

مفهوم‌شناسی تاریخ

راهنمای مطالعات تاریخی

آلان مانزلو

ترجمه

سیدهاشم آقاجری

بهزاد کریمی

فرهنگ نشر نو

با همکاری نشر آسیم

فهرست

نه	مقدمه ویراست دوم
یازده	مقدمه: بازاندیشی تاریخ
پانزده	تاریخ در این روزگار: چشم اندازهای انتقادی
چهل و چهار	فهرست مدخل‌ها (فارسی/انگلیسی)
۱	مدخل‌ها
۳۵۷	کتاب‌شناسی
۳۸۵	نمایه

تاریخ در این روزگار

چشم‌اندازهای انتقادی

بنیاد تجربی: تاریخ واقع‌گرا

مدرنیسم، به‌عنوان محصول روشنگری در قرون هفدهم و هجدهم، موجبات تسلط روش‌های خاصی از تفکر را در باب چگونگی خلق معرفت به بار آورد. پسامدرنیسم در اواخر قرن بیستم، با طیفی از جلوه‌های جدید خود همانند تاریخ تجربی، چرخش زیبایی‌شناختی، چرخش اخلاقی، پساساختارگرایی، پسافمینیسم، پسامارکسیسم و گاه مطالعه جنسیت و مسائل مربوط به بازنمایی، آن روش‌های تفکر را مستقیماً زیر سؤال برده است. دوروش اصلی کسب معرفت، از دیدگاه مدرنیسم، تجربه‌گرایی شکاک و پوزیتیویسم است که بر ایجاد تاریخ به‌عنوان رشته علمی تأثیر مستقیم داشته‌اند. تجربه‌گرایی، که مشاهده مدرک با حواس و استنتاج معنای آن تعریف شده است، پیش‌شرط پوزیتیویسم است که خود سرچشمه قوانینی تعریف شده است که بر جهان محسوس (جهانی که از طریق حواس شناخته می‌شود و عملاً می‌توان آن را روی کاغذ بازنمایی کرد — اثر محاکات) حاکم است. تاریخ مدرنیستی یا «مناسب» دعاوی مشروعیت خود به‌مثابه رشته علمی را بر کشف معنای الگوی واقعیت گذشته مبتنی می‌کند: معنایی که تداوم دارد و مورخ می‌تواند، با حفظ فاصله‌ای مناسب، به‌گونه‌ای وفادارانه و دقیق آن را توصیف یا عرضه کند. بنابراین مورخ مهیا است تا آنچه را گذشته است به‌نحوی دقیق باز یابد. اهمیت فرهنگی مورخ در توانایی او است در شناخت معنای گذشته قرار دارد. بنابراین تفکر مبتنی بر تاریخ مدرنیستی مدعی است که ما، بدون چنین دیدگاهی به گذشته، محکوم به زندگی در اکنونی جاودانه هستیم، بدون اینکه دریابیم که هستیم و زندگی مردمانی را که پیش از ما بوده‌اند به حال خود وانهم بنا بر این ادعا، ما به منظور شناخت خود نیازمند شناخت گذشته، آن‌چنان‌که واقعاً بوده است، هستیم، ادعایی که از طریق انقلاب پساتجربه‌گرایانه در تفکر تاریخی

به چالش کشیده شده است. این چالش از تفکر تاریخ مدرنیستی به‌عنوان تنها راه شناخت خویش‌های متغیرمان در طول زمان و این دیدگاه که معرفت تجربی ما به گذشته جنبه‌ای گریزناپذیر از زندگی کنونی ما است سلب امتیاز کرده است.

از نظر تاریخ مدرنیستی — برخلاف تاریخ پسامدرنیستی — بازنمایی نوشتاری اکتشافات تجربه‌گرایی موضوعی کم‌اهمیت‌تر از اثبات و مقایسه مدرک است که باور موجه را درباره آنچه اتفاق افتاده و محتمل‌ترین معنای آن تولید می‌کند. به عبارت دیگر، واقعیت یا محتوای گذشته شکل تاریخ را به‌صورت روایت تاریخی (نک. شکل و محتوا؛ فیلم و تاریخ) تعیین می‌کند. این اولویت جبرگرایانه و تقلیل‌دهنده محتوا بر شکل در سرتاسر عصر روشنگری به‌وضوح بیان می‌شد، از جمله نمونه‌های آن فیلسوف و مورخ اسکاتلندی (از مکتب عقل سلیم)، آدام فرگوسن (۱۷۲۳-۱۸۱۶)، و مقاله نافذ او درباره تاریخ در ویراست دوم دایرةالمعارف بریتانیکا (۱۷۸۰) است. دیدگاه فرگوسن به تاریخ نماینده دیدگاه عصر وی بود. او تاریخ را گزارش فاکت‌ها به ترتیبی که به‌واقع رخ داده‌اند می‌داند و دانست که با بیان تعلیل و معلول‌های آنها همراه بود. این تعریف از تاریخ چیزی را بیان می‌کرد که از نظر فرگوسن خواست «طبیعی» برای شناخت گذشته بود و نیز، از طریق حفظ فاصله بین مشاهده‌کننده و مشاهده‌شونده، بازنمایی بی‌طرفانه و عینی چنین معرفت‌رام‌شده‌ای در زبان گفتمان تاریخ (نک. عینیت؛ کلاومتریک).

فرگوسن در آرزوی مدرنیستی خود برای اعمال کنترل بر آنچه «امر واقعی خارجی» است، همانند دوست خود، فیلسوف تجربه‌گرای شکاک، دیوید هیوم، به اندازه کافی به — خود — بازنگر (self-reflexive) بود که دریابد می‌بایست معرفت خویش را پیش از بازنمایی آن به‌منزله تاریخ، به‌لحاظ مفهومی، سازماندهی کند (نک. مفاهیم در تاریخ؛ بازنمایی؛ محاکات). من از این به بعد، به این فرایند سازماندهی گذشته «گذشته — به‌مثابه — تاریخ» خواهم گفت. همان‌گونه که فکر می‌کنم فرگوسن دریافت، «گذشته» و «تاریخ» عین هم نیستند. او درک کرد که در تفکر مدرنیستی نوعی تناقض یا ناسازگاری/تعارض وجود دارد و آن وجود مورخ عینی و در عین حال متعهد و درگیر است. این تضاد که مورخان تاریخ می‌نویسند اما با وجود این می‌توانند عینی باشند (نک. تاریخ‌نگاری) امری اجتناب‌ناپذیر در اندیشه مدرنیستی است، زیرا یکی از ویژگی‌های کلیدی مدرنیسم ملهم از روشنگری و اومانیزم لیبرال بورژوازی قرن هجدهم این است که خود اندیشنده

واحد و عقلانی و هدفمند را در کانون همهٔ امور قرار می‌دهد — سوژهٔ نیت‌مند و متمرکز، «انسان»، «خود»، «من» (نک. نیت‌مندی). همچنین به‌سادگی تصور می‌شد که «من» همان «واقعیت» یا «مدرک» است.

خودمختاری مندرج در این ایدئولوژی «من» یا «مدرک» موجب پیدایش دوگانگی‌های زیادی شد که هنوز هم پایهٔ بخش اعظم تفکر تحلیلی غربی را تشکیل می‌دهد. این دوگانگی‌ها و تضادها، علاوه بر جدایی خود/سوژه از دیگری/ابژه، شامل جدایی خودآگاه از ناخودآگاه، فاکت از داستان، حقیقت از ابداع، جهان از کلمه، دال از مدلول، واقعی از ناواقعی و حضور از غیبت نیز می‌شود. در قرن هجدهم فلسفهٔ اومانیسیم لیبرال به‌مثابهٔ ایدئولوژی سرمایه‌داری تجاری و سرانجام سرمایه‌داری صنعتی بازار، بر اساس منافع شخصی، اندیشهٔ سوژهٔ شناسندهٔ سفیدپوست مذکر و ترجیحاً طبقهٔ متوسطی، اروپامحور، دوستدار آزادی و خودآگاه را که می‌توانست بر خود، محیط، آینده و گذشته‌اش اعمال حاکمیت کند برکشید (به‌عنوان مثال خود مذکر بر دیگری مؤنث یا استعمارگر بر استعمارشونده اعمال اقتدار می‌کند) (نک. تاریخ زنان؛ جنسیت؛ پسا‌فمینیسم؛ تاریخ پسااستعماری). عنصر اصلی در ایدئولوژی «من» اعتقاد آن به جهان‌شمولی خودش است. ناسازگاری موجود در این ایدئولوژی آن است که سوژهٔ متمرکز شناسنده به‌عنوان خالق و مرجع معرفت همچنان امکان دارد در معرض جدا کردن خودش («من» یا «مدرک») از فرایند تولید معرفت باشد. هدف این تمهید ایدئولوژیک بورژوازی اعتبار بخشیدن به این بحث بود که این فرایند طبیعی تغییرناپذیر و جهان‌شمول معرفت است، در حالی که به‌واقع آنچه تغییرناپذیر تلقی می‌شد و بورژوازی می‌خواست تثبیتش کند وضعیت اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی مُرَجِّح یا مورد نظر بورژوازی برای آن معرفت بود.

از نظر فرگوسن هرچند تبیین تاریخی، باید با ارجاع مستقیم به رویداد شناخته‌شده آغاز شود، اما نیاز به مفهوم‌پردازی و نیاز به توصیف ایجاب می‌کند که تاریخ تحت کنترل مورخ باشد. فرگوسن تشخیص داد که نتیجهٔ این امر آن است که به احتمال زیاد هر مورخی گذشته را به‌نحوی متفاوت توصیف خواهد کرد. اما همان‌گونه که او گفته است هرچند ممکن است مورخی تصمیم بگیرد که تاریخ را حول اسامی سیاستمداران یا جنگ‌جویان توصیف کند و مورخی دیگر آن را بر مبنای دانشمندان و ادیبان... اما به‌نظر وی، این امر همچنان مسألهٔ محتوا است، نه شکل.

برای اجتناب از دلالت‌های ناسازگاری مدرنیستی، تأکید می‌شد که فاکت‌گرایی و بازنمایی مکتوب آن اموری مترادف هستند. فرگوسن گرچه به مدرک و توانایی آن برای آشکار کردن واقعیت شک داشت، اما معتقد بود که زبان فاکت‌های تاریخی برای انتقال معنا از طریق قلم سوژه‌شناسنده کاملاً بسنده است. او بر این باور بود که اگر روایت تاریخی مورخ از بازتاب مطلق واقعیت عاجز بماند، بایستی آن را بیش از اینکه به ضعف بازنمایی نسبت دهیم، به کاستی‌های مدرک و استنتاج مورخ مربوط بدانیم. بدین ترتیب بود که روال‌های تجربی از دلالت‌های نسبیّت‌گرایانه ناسازگاری مدرنیستی اجتناب می‌کردند (نک. نسبیّت‌گرایی). پیامد این امر به صورت مجزا مهم بوده است و آن اینکه مورخ صادق می‌تواند به عینیت و شناخت حقیقی واقعیت نایل شود و در نتیجه، بین تبیین مورخ و شکل روایت نوعی توازی یا تداوم/هم‌شکلی برقرار می‌شود (نک. محاکات). در این دیدگاه، هرچه هماهنگی و پیوند بین تبیین و زبان توصیف قوی‌تر و بیشتر باشد، تاریخی که نوشته می‌شود بهتر خواهد بود.

بنابراین تاریخ نیز همچون تمام رشته‌های علمی مدرنیستی دارای متافیزیک است که شامل یک ساختار منسجم برای تحقیق درباره وجود و واقعیت از طریق سوژه‌شناسنده (و در این مورد، مورخ) می‌شود. یکی از آزاردهنده‌ترین مسائل رشته تاریخ به‌ویژه برای دانشجویان جدید، همان‌گونه که خواهیم دید، این است که این رشته ثابت و دائمی نیست، به این معنا که هیچ‌گونه توافق جهان‌شمول و یکپارچه‌ای درباره آن و نحوه کارکردش وجود ندارد. این مسأله را می‌توان در شیوه‌های بازسازی رشته تاریخ توسط نسل‌های متوالی مورخان به‌عیان دید که به‌نوعی نشانگر مفروضات شخصی آنها درباره چگونگی ترجیح تعامل با گذشته است. برای مثال، چندین گونه تاریخ وجود داشته که تاریخ نو نامیده شده‌اند (برخی این عنوان را به‌صورت یک عنوان رسمی به کار می‌برند، در حالی که دیگران کمابیش از آن برای نام‌گذاری مجموعه‌ای از [رهیافت‌های جدید] به تاریخ استفاده می‌کنند). در واقع، هر بار که تاریخی نوشته می‌شود، هرگز شبیه نمونه قبلی نیست. این مسأله را می‌توان در تفسیرهای جدیدی که معمولاً از همان فاکت‌ها/داده‌ها ارائه می‌شود دید. این به آن خاطر است که مورخان مختلف از صافی‌های مفهومی متنوع و براهین و تعاریف گوناگون استفاده و در نتیجه، اینها را به شیوه‌های متفاوت پردازش کرده‌اند. گاه حتی می‌شود که یک مورخ رهیافتش را به موضوع تغییر داده است. سی سال پیش من

خودم به‌عنوان یک مورخ سرسخت با گرایش علوم اجتماعی کار خودم را آغاز کردم، اما اکنون قطعاً دیگر این‌چنین نیست؛ در نتیجه رشته تاریخ برای من کاملاً متفاوت شده است—نه فقط برای اینکه تفسیرها یا منابعم تغییر کرده‌اند، نه فقط برای اینکه قدرت استنتاجی‌ام تقویت یا تضعیف شده است، نه! این تفاوت ایجاد شده است به این دلیل که مجموعه مفروضات و تلقی‌های من دربارهٔ اخذ دانش گذشته دچار تغییری بنیادین شده است. بنابراین احتمالاً این نکته شایان یادآوری است که تاریخ هرگز چیزی فقط دربارهٔ گذشته نیست، بلکه همواره دربارهٔ خودش در حال حاضر است. تاریخ کنشی بسیار معاصر است که همیشه دلمشغول آینده‌اش است، ضمن اینکه پاسخگویی نیازهای امروزه نیز هست. برای مثال یکی از انواع تاریخ‌ها که زمانی نو بود تاریخ پسااستعماری بود، همان‌طور که تاریخ فمینیستی یا تاریخ پسامارکسیستی چنین بودند. در یک تلقی واجد اهمیت، آیندهٔ گذشته به میزان خود گذشته مهم است. دلیل این امر باید روشن باشد. پاسخ به این مسأله به این سادگی نیست که بگوییم تنها راه دسترسی ما به گذشته از طریق رشته (متغیر) تاریخ است، نه! همهٔ آنچه ما داریم تاریخ است.

به دلیل ماهیت مسأله‌آفرین رشته، بیشتر مورخان احتمالاً تنها بر سر این نکتهٔ عمومی توافق دارند که معماری متافیزیک تاریخ که همانا محتوای آن است (مطالعهٔ تغییر در طول زمان از طریق مدرک) شیوه‌ی، اگر ملموس‌تر بگوییم، شیوه‌های مختلفی را از تفکر دربارهٔ حقیقت و وجود گذشته تحمیل می‌کند که فیلسوفان از آن با نام هستی‌شناسی (یا هستی‌شناسی‌ها) یاد می‌کنند. به نوبهٔ خود، چگونگی مفهوم‌پردازی یا مقوله‌سازی دانش مورخان از هستی‌شناسی معرفت‌شناسی نام گرفته است. به زبان ساده، مورخان پسامدرن، معرفت‌شناسی متفاوتی نسبت به همکاران مدرن خود دارند. از آنجا که از اصطلاح معرفت‌شناسی (از سوی مورخان مدرن) به‌صورت اختصاصی برای نام‌گذاری چگونگی اندیشه‌ورزی مورخان مدرن استفاده می‌شود، مورخان پسامدرن مجبور شده‌اند خود این اصطلاح را رد کنند. مسائل ناشی از تعارض بین دوره‌یافت به تاریخ، و ستیزه بر سر فنون به‌کارگرفته‌شده دربارهٔ تحصیل معرفت تاریخی که تشکیل‌دهندهٔ روش‌شناسی و روال‌های تبیین تاریخی است از اصلی‌ترین حوزه‌های مورد بررسی تاریخ فکری است—تاریخی که به بررسی چگونگی مطالعهٔ مورخان دربارهٔ ارتباط میان گذشته و تاریخ می‌پردازد.

بنابراین، به لحاظ هستی‌شناختی، مورخ مدرن مدعی است که ما می‌توانیم از طریق سوژه‌شناسانده جهان‌شمول، واقعیت گذشته - به مثابه - تاریخ را شناسیم. این را می‌توان ترجمان معرفت‌شناسی تجربه‌گرایی، پوزیتیویسم و استنتاج دانست. این چرخش معرفت‌شناختی تاریخ مدرنیستی است.

فرگوسن بر این اعتقاد بود که تجربه‌گرایی و پوزیتیویسم، به‌عنوان جنبه‌های اصلی متافیزیک تاریخ «مناسب»، مبتنی بر یک رشته فرض‌های خاص است. تاریخ «مناسب» (یعنی تاریخ مدرنیستی) در دفاع از اعتماد به نفس حقیقت‌یاب خود بر چهار فرض اتکا دارد: اول، واقعیتی در گذشته وجود دارد که برای سوژه‌شناسنده و از طریق کشف اصول ساختاری آن ذاتاً قابل‌شناسایی است. دوم، حقیقت تاریخی عبارت است از انطباق مصداقی^۱ فاکت‌های مورخان با آن واقعیت ساختاری که از طریق روال مفهومی استنتاج اخذ می‌شود. سوم، زبان و وظیفه بازنمایی مکتوب را بر عهده دارد. چهارم، از دل این باورهای پیشینی، قانون اصلی رفتار بشری آشکار می‌شود و آن این است که با شناخت چیزهایی درباره گذشته واقعی می‌توانیم به نحوی منطقی و به‌عنوان اومانیزم‌های لیبرال نتیجه بگیریم که آدمیان به‌گونه‌ای عقلانی عمل می‌کنند و کارگزارانی نیت‌مند و هدفدار هستند (نک. عاملیت/ساختار). این چهار فرض روال‌های تبیین تاریخی مدرنیستی را مستقیماً دیکته می‌کنند. این روال‌ها را می‌توان در روش‌شناسی و کاریست فرضیه - آزمون، پیوستگاری، و تأیید مدرک و تعیین نهایی معنا از طریق اثبات تعلیل مشاهده کرد. نتایج حاصل از این فرایند تجربه‌گرایی تعدیل شده به وسیله مفهوم پردازی را می‌توان به شکل توصیف‌های حقیقی و تاریخی عرضه کرد (نک. باور موجه).

این تفکر از اندیشه فیلسوف آلمانی، ایمانوئل کانت (۱۷۲۴-۱۸۰۴)، سرچشمه می‌گیرد که استدلال می‌کرد سوژه‌شناسنده تنها هنگامی می‌تواند حقیقت را درباره واقعیت بشناسد که بین مفهوم و فاکت، توازن دقیق برقرار سازد. بنابراین، روال‌های تاریخ مدرنیستی مخصوصاً بر فرایندی مبتنی هستند که فیلسوفان به آن استنتاج رُبایشی یا استنتاج بهترین تبیین می‌گویند. رُبایش در اینجا عبارت است از بیرون کشیدن تخیلی معنا از دسته‌ای محدود از مدارک. این فرایند دارای سه مرحله ضروری است: اول، طرح مفاهیم فرضیه‌ای و بالقوه تبیینی؛ دوم، پیوستگاری فاکت‌ها

الف

اپیستمه

episteme

میشل فوکو این اصطلاح را به کار می‌برد تا معین سازد که چگونه یک فرهنگ در یک دوره تاریخی خاص معرفت را کسب و آن را سازماندهی می‌کند (نک. تجربه‌گرایی؛ معرفت‌شناسی؛ هستی‌شناسی). اپیستمه همه گفتمان‌های (نک. گفتمان؛ نوتاریخیت‌گرایی) مجزا (مذهبی، علمی، تاریخی، پزشکی و غیره...) را بر اساس مجموعه‌ای از مفروضات مشترک دربارهٔ چگونگی کسب و کاربرد معرفت، در یک ساختار کمابیش منسجم اندیشه، به یکدیگر پیوند می‌زند. این مفروضات مشترک در جریان فرایند مَجازپردازی‌ای (نک. مَجاز/شکل‌دهی) که در سطح عمیق آگاهی انسان رخ می‌دهد، و مبنای پیرنگ‌سازی‌هایی (نک. پیرنگ‌سازی) است که مورخان تولید می‌کنند، بسط می‌یابند و تثبیت می‌شوند. فوکو معتقد است که معرفت از طریق قریحهٔ بشری یا احساس تفاوت و/یا تشابهی که همهٔ انسان‌ها دارند تولید می‌شود. او در کتاب باستان‌شناسی معرفت (۱۹۷۲) برای اپیستمه تعریف زیر را ارائه می‌دهد:

[اپیستمه] چیزی شبیه به نوعی جهان‌بینی است، بُرش‌ی از تاریخ که میان همهٔ شاخه‌های معرفت مشترک است، و بر هریک از آنها هنجارها و اصولی یکسان، نوعی خرد کلی و ساختاری خاص از اندیشه را تحمیل می‌کند که انسان‌های یک دورهٔ تاریخی نمی‌توانند از آن بگریزند — مجموعهٔ بزرگی از قوانین که یک بار و برای همهٔ زمان‌ها به دست فردی ناشناس نوشته شده است (Foucault 1972: 191).

اپیستمه فرایافتِ جدیدی نیست. پیش از فوکو جامباتیستا ویکو، فیلسوف ناپلی قرن هجدهم، آن را شرح و بسط داده است. در واقع، تعریف فوکو از اپیستمه با مفهوم Zietgeist یا روح زمانه بسیار شبیه به‌نظر می‌رسد. او فرایافت خود از اپیستمه را بر اساس همان مبادی‌ای می‌سازد که ویکو ارائه کرد — و آن اینکه ما تنها نسبت به آنچه خودمان خلق کرده‌ایم می‌توانیم یقین پیدا کنیم. معرفت و تاریخ از سازه‌های اجتماعی خود ما سر برمی‌زند — و در این مورد، فوکو مبنای اپیستمیک تجربهٔ تاریخی را عرضه می‌دارد. بنابراین،

فوکو معتقد است که معرفت از قرن شانزدهم تا قرن بیستم در درون چهار اپیستمه تاریخی متمایز سازماندهی شده است که عبارت‌اند از: رنسانس، کلاسیک، مدرن/مردم‌شناسانه، و پسامدرن.

فوکو می‌پندارد که این چهار اپیستمه حاصل رشد انداموار یکی از دیگری نیستند، بلکه به‌طور خودجوش و به موازات یکدیگر پدیدار شده و فضاهای ناگهان خالی شده را با گونه‌های رقیب تولید معرفت پُر کرده‌اند. در این شیوه به جای آنکه شاهد شبه‌جزیره‌ای باشیم که به وسیله پُل‌های علیت متصل شده است، مجمع‌الجزایری از شاخه‌های معرفت را می‌بینیم که اپیستمه‌ها را می‌سازند. در چارچوب متعارف اگر بخواهیم مثالی از اشکال معرفت شبه‌جزیره‌ای بیاوریم می‌توانیم به این موارد اشاره کنیم: طبقه، فرایندهای صنعتی شدن، تجربه‌های مرزی، قحطی‌های فاجعه‌بار، اکتشافات علمی، افراد مصمم برای سلطه بر جهان، انقلاب‌های اطلاعاتی یا هر چیز دیگری که تصور شود دوره‌های تاریخی را به هم پیوند می‌دهد. به زبان ساختارگرایی، تاریخ فوکویی تکامل نمی‌یابد، بلکه باید آن را چگونگی یک ساختار گفتمانی درک کرد.

نخستین اپیستمه، از قرون وسطی تا قرن شانزدهم (رنسانس)، معرفت را طبق اصول مسلط فرهنگی/زبانی یا رواییِ سنخیت یا شباهت معین کرد. در دومین اپیستمه، از قرن هفدهم تا قرن هجدهم (عصر کلاسیک)، معرفت طبق اصول زبانی بازنمایی متفاوت بودن (differentness) تولید شد. بنابراین گسست‌های معرفت‌شناختی میان اپیستمه‌ها فضایی برای سومین اپیستمه (مدرن یا مردم‌شناسانه) فراهم کرد. از پایان قرن هجدهم تا اوایل قرن بیستم، اپیستمه‌ای به وجود آمد که دغدغه انسان («من»، «خود») به مثابه سوژه و ابژه واقعیت را داشت. از نظر فوکو این دغدغه را به بهترین وجه می‌توان از طریق ابداع سوژه‌شناسنده و رشته تاریخ درک کرد. تعریف مدرنیستی تاریخ مستلزم درک تغییر اجتماعی با ردیابی ریشه‌ها و تحول است، آن‌چنان که سوژه‌شناسنده (یعنی مورخ) آنها را در قالب مجاز توالی افتراقی (differential succession) می‌ریزد.

فوکو در این شیوه اپیستمه مدرن را خالق نوعی تناقض معرفت‌شناختی بنیادین برای بشر تلقی می‌کند، تناقضی که انسان در یک سوی آن به مثابه محصول تجربه اجتماعی زیسته خود است و در دیگر سو سازنده معرفت. این ابداع برداشت مسلط از تاریخ را در قرون نوزدهم و بیستم چونان معرفتی واقع‌گرا خلق کرد، برداشتی که اکنون باقی‌مانده‌ای از دوره پیشین تلقی می‌شود و توسط تاریخ بازسازی‌گرایانه حفظ شده است. همین فضای فکری و بحران تاریخ مدرنیستی موجود در آن است که وجود چهارمین اپیستمه را به بسیاری از مورخان نشان می‌دهد. از نظر مورخ پساتجربه‌گرا تصورات و/یا نگرش‌هایی که مشخصه هر عصری را می‌سازند در زبان (استعاره‌های تشابه یا تفاوت) قرار دارند و در روایت‌هایی

(نک. روایت) به نمایش درمی‌آیند که دستیابی به «واقعیت» را که بنا به فرض در منابع و مدرک پیدا شده است پیش‌گمان می‌کنند.

منابع برای مطالعه بیشتر

Bernauer, J. and Keenan, T., 1988; Forum 1993;
Foucault, M., 1972; Munslow, A., 1992; Noiriell, G.,
1994; White, H., 1974, 1973a.

اثر واقعیت/واقع گرایانه
reality/realistic effect

مفهومی که رولان بارت در رساله خود
«گفتمان تاریخ» (۱۹۶۷) به تفصیل مورد
بررسی قرار داده، با این استدلال او که ارتباط

زبان و تاریخ بر هیچ‌گونه انطباق اصیلی بین مدرک و برساخت آن به‌عنوان فاکت تاریخی (نک. فاکت؛ منابع) متکی نیست. این بدان معنا است که آنچه را مورخان گذشته واقعی تلقی می‌کنند تنها اثری از واقعیت است که به وسیله این فرض ما تولید شده است که نظریه انطباقی حقیقت به ما امکان می‌دهد تا گذشته را به اندازه کافی بازسازی کنیم (نک. فرانک آر. انکرسمیت؛ تاریخ بازسازی گرایانه؛ نوتاریخیت‌گرایی). بارت در این رساله ادعا می‌کند که تاریخ نوشتاری تنها یک روایت از میان روایت‌های بسیار است و به هیچ وجه امتیاز معرفت‌شناختی خاصی ندارد (نک. معرفت‌شناسی). همان‌گونه که استیون بن، مفسر بارت، می‌گوید، «تحلیل رتوریک روایت تاریخی... نمی‌تواند به تاریخ نوعی منزلت اسطوره‌ای پیشینی ببخشد که آن را از قصه متمایز سازد» (Bann 1984: 5).

بارت در رساله «گفتمان» بحث را با بیان موضوعی شروع می‌کند که با خود وجود تاریخ به‌عنوان نوعی معرفت‌شناسی برخورد می‌کند. او خاطر نشان می‌سازد که به تاریخ معمولاً بر اساس اصول توضیح عقلانی مشروعیت داده می‌شود، اما پرسش اینجا است که آیا این نوع روایت با روایت خیالی‌ای که در زمان یا درام دیده می‌شود، تفاوت خاصی دارد؟ او در ادامه مرجعیت مورخ را به چالش می‌کشد، مرجعیتی که نه تنها بر دسترسی مورخ به منابع بلکه مهم‌تر از آن، به ترجمه آنها به معرفت و معنای تاریخی به‌مثابه روایتی از تفسیر تاریخی — ترجمه ابژه به سوژه مطالعه — مبتنی است. چالش بارت شکل نقدی بر ساختار گفتمان مورخ را به خود می‌گیرد. مثال‌هایی که ارائه می‌کند شامل استفاده از شمار زیادی از جزئیات رویدادها (نک. رویداد) است، امری که در تاریخ هنر اصل فریب چشم نامیده می‌شود و به موجب آن هدف از ارائه چنین جزئیاتی، ایجاد احساسی از واقعیت است. به علاوه، بارت فرایندی موازی را بررسی می‌کند که به موجب آن مورخ برای خلق تأثیر واقع‌گرایی از طریق دسترسی مستقیم به مصداق، خود را از گفتمان غایب می‌کند، از

جایی که در نتیجه نوعی کمبود نظام‌مند هر شکلی از نشانه وجود دارد که به فرستنده پیام تاریخی اشاره می‌کند. به نظر می‌رسد که تاریخ باید خود را به تنهایی بازگو کند. این ویژگی... در حقیقت با آن نوع گفتمان تاریخی که به عنوان «عینی» (که مورخ هرگز در آن دخالت نمی‌کند) نامیده می‌شود تطابق دارد... بنابراین، در سطح گفتمان، عینیت — یا کمبود نشانه‌های گوینده — به مثابه شکلی خاص از فرافکنی خیالی می‌رسد، محصول چیزی که می‌توان آن را توهم مصداقی نامید، زیرا در این مورد مورخ مدعی است که به مصداق اجازه می‌دهد که تماماً به تنهایی سخن گوید (Barthes 1967: 65-75; trans. Bann 1981: 11).

بدین ترتیب، منزلت معرفت‌شناختی گفتمان تاریخی تصریح می‌شود. چارچوب روش‌شناسی تاریخی مناسب این است که فاکت تاریخی را با قرار دادن در موقعیتی خاص، مبنی بر داشتن حق برتر نسبت به حقیقت، امتیاز می‌بخشد، حقیقتی که با زبانی روشن و روش تحقیقی مستقل تضمین شده و به وسیله ارجاعات تأیید می‌شود. بارت می‌گوید تاریخ ترفندی معرفت‌شناختی را به اجرا می‌گذارد که از طریق آن مصداق در جهان ممتاز امر واقعی در فراسوی دلخواهانه قرار می‌گیرد. همان‌گونه که او در واژگان ساختارگرایی کلاسیک می‌گوید، «مورخ آن قدر که گردآورنده و گزارشگر دال‌ها است، گردآورنده فاکت‌ها نیست»؛ به عبارت دیگر، مورخ فاکت‌ها را با هدف برقرار کردن معنای اثباتی سازماندهی می‌کند (Barthes 1967: 65-67 trans Bann 1981: 16). به پیروی از بارت می‌توانیم مسأله بازنمایی و مجازی‌سازی امر واقع را نیز به عنوان امری محوری در خلق معنای تاریخی به رسمیت بشناسیم (نک. تاریخ سازه‌شکنانه؛ مجاز/شکل‌دهی؛ هیدن وایت؛ ژان بودریار).

منابع برای مطالعه بیشتر

Ankersmit, F.R., 2005a, 2005b, 2001, 1994; Bann, S., 1984; Barthes, R., 1967; Berlin, I., 1997; Bunzl, M., 1997; Carr, D., 1986a; Iggers, G., 1997; Lorenz, C., 1994; Putnam, H., 1988, 1983; Ricoeur, P., 1984; Searle, J.R., 1995; Tallis, R., 1998; White, H., 1998.

استنتاج

inference

درک تاریخی متعارف به شیوه‌ای بستگی دارد که مورخان برای استنتاج نتایج از مدرک برمی‌گزینند (نک. منابع). آنان سعی می‌کنند مناسب‌ترین تبیین را برای یک موضوع مطالعه (رویداد، فرایند، کنش یا رفتار) بر اساس منابع اطلاعاتی موجهی که در دسترس دارند ارائه کنند. چرا برای مورخان و به‌طور کلی

جامعه مهم است که نتیجه‌گیری‌های آنها مبتنی بر منابع باشد؟ استدلال این است که در جست‌وجوی حقیقت در گذشته، نه تنها ما باید حق داشته باشیم که باور کنیم چه چیزی حقیقت است (نک. باور موجه)، بلکه باید بدانیم که دیگران (در گذشته و حال) هم حق دارند که ادعا کنند آنچه دربارهٔ گذشته می‌گویند حقیقت دارد. فرض بر این است که منابع پایه و اساس این توجیه را تأمین می‌کند. بنابراین بدیهی است که مورخان به فرایند معرفت‌شناختی استنتاج که تصور می‌شود قدرت تفکیک ادعا از معرفت تاریخی را دارا است و از این‌رو زمینه لازم برای دستیابی به حقیقت گذشته را فراهم می‌آورد، علاقه‌مند باشند (نک. معرفت‌شناسی).

مورخان مدرنیست و فیلسوفان واقع‌گرا می‌گویند تبیین‌ها و توصیف‌های تاریخی در صورتی حقیقی هستند که بتوان آنها را با دیگر تبیین‌هایی که خود به وسیلهٔ منابع تأیید می‌شوند اثبات کرد (McCullagh 1998: 20-3) (نک. تاریخ سازه‌گرایانه؛ مدرنیسم؛ تاریخ بازسازی‌گرایانه). بنابراین نتایجی که از مدرک در مورد معنای آن (در شکل توصیف‌های تاریخی) می‌گیریم به شرطی حقیقی است که این شرایط را برآورده سازد. مورخان — حتی مورخان سازه‌شکن (نک. تاریخ سازه‌شکنانه) — قبول دارند که بیشتر چیزهای مربوط به گذشته، قطعاً در سطح آنچه من سطح سالنامه‌ای (almanac(ish) level) می‌نامم، می‌تواند درست باشد. تصور نمی‌کنم هیچ مورخی منکر این باشد که طبق مدارک در ۱۳ آوریل ۱۸۴۶، راه آهن پنسیلوانیا معجز گرفت یا اینکه در ۳ دسامبر ۱۹۴۷ نمایش تنسی ویلیامز، اتوبوسی به نام هوس، در شهر نیوآورلئان امریکا افتتاح شد. اینها گزاره‌های سادهٔ توصیفی هستند که به‌قدر کفایت از طریق شواهد تأیید می‌شوند. آنها، از هر لحاظ، توصیف‌هایی صادق هستند.

البته مورخان معمولاً در سطحی بسیار بالاتر از این کار می‌کنند. ما دست به استنتاج‌هایی می‌زنیم تا روایت‌های تفسیری بر سازیم، اما تنها در آغاز کار است که به آخرین مدرک موجود ارجاع می‌دهیم. این فرایند تاریخ سازه‌گرایانه از نوعی نظریه‌پردازی پیشینی (از مقدمه تا گزاره) متأثر می‌شود که سرانجام ما را وارد قلمروهای تفسیر می‌کند (نک. پیشینی/پسینی). بنابراین، استنتاج شکلی از منطق است که شامل ارتباط بین مقدمات و نتیجهٔ یک استدلال منطقی است. به عبارت دیگر، استنتاج گرفتن نتیجه از مقدماتی است که آن را تأیید می‌کند، خواه به صورت قیاسی و خواه به‌گونهٔ استقرایی.

به بیان دقیق‌تر، سه نوع استنتاج وجود دارد که لازم است آنها را از یکدیگر تفکیک کنیم: قیاسی، استقرایی و ژبایشی. استنتاج قیاسی (یا منطقی) عموماً استنتاجی نامناسب برای مطالعهٔ گذشته تلقی می‌شود، زیرا چنین استنتاج‌هایی بدون ارجاع به امر تجربی برای دستیابی به نتیجه‌ای صادق (یا کاذب) صورت می‌گیرد (نک. تجربه‌گرایی). استنتاج‌های قیاسی از مقدماتی ناشی می‌شود که، اگر صادق باشند، به معنی آن است که

نمایه

- آدورنو، تئودور (Adorno, T.) ۲۳۲، ۵۳، ۳۴۹، ۳۲۴
- آرشیو (archive) ۷۱، ۶۵، ۶۲، ۴۸، ۱۶، ۱۶۴، ۱۴۸، ۱۴۷، ۱۱۸، ۹۴، ۸۵، ۸۰، ۲۲۷، ۲۱۳، ۱۹۸، ۱۹۶، ۱۹۳، ۱۷۱، ۲۸۵، ۲۶۶، ۲۴۳، ۲۴۰، ۲۳۷، ۲۳۶، ۳۳۰، ۳۲۹، ۳۲۱، ۳۰۹، ۳۰۷، ۳۰۵، ۳۴۰، ۳۳۷، ۳۳۶، ۳۳۴
- آزمون فرضیه (hypothesis-testing) ۱۴۰
- آشنایی‌زدایی (defamiliarisation) ۲۴۲، ۲۴۴
- آلتوسر، لویی (Althusser, L.) ۱۹۶، ۵۳، ۳۲۳، ۳۱۰، ۲۳۵، ۲۳۲، ۲۱۲، ۲۰۳
- آنارشیستی/آنارشسیسم (anarchist/) ۳۴۰، ۳۳۷، ۳۳۶، ۳۳۴
- آنارشیسم (anarchism) ← دلالت ایدئولوژیکی؛ رادیکال؛ لیبرالیسم؛ محافظه‌کار؛ وایت، هیدن ۲۱۲، ۳۴۱
- آنال (Annales) ۱-۵، ۸۸، ۱۰۲، ۱۱۴، ۱۹۶، ۲۱۳، ۲۶۳
- آنچه واقعاً به وقوع پیوسته است (wie es eigentlich gewesen) ۲۲۶
- ابرمتن (hypertext) ۴۵
- اپستاین، ژولیا (Epstein, J.) ۱۴۴
- اپلبی، جویس (Appleby, J.) ۳۸، ۳، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۴۹، ۱۶۴، ۱۶۶، ۲۱۶، ۲۹۵، ۲۱۷
- اپیستمه (episteme) ۱۱۷، ۱۰۷، ۱۰۵، ۱۷۳، ۱۵۸، ۱۴۱، ۱۳۳، ۱۳۱
- اپیستمه پسامدرن (postmodern episteme) ۵۶
- اپیستمه رنسانس (Renaissance episteme) ۷
- اثر اقتباسی (pastiche) ۷۸
- اثر واقعیت/واقع‌گرایانه (reality/realistic effect) ← تاریخ واقع‌گرایانه ۳۰۵
- ادراک (perception) ۷۶، ۶۵، ۳۷، ۲۱، ۸۳، ۸۵، ۱۳۲، ۱۶۲، ۱۶۸، ۱۷۷، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۵۵-۲۵۷، ۲۷۸، ۲۸۴، ۳۳۵، ۳۴۵
- اراده به قدرت (Will to Power) ۲۳۹، ۳۳۷، ۳۳۴، ۳۰۸
- ارسطو (Aristotle) ۳۱۵، ۲۷۵، ۲۲۱، ۱۶۵
- ارگانیستی (organicist) ← استدلال؛ بافت؛ فرمیستی؛ مکانیستی؛ وایت، هیدن ۳۴۱
- ارمارث، الیزابت دیدز (Ermarth, E.D.) ۳۲۶، ۲۱۹، ۱۵۰، ۹۴
- اسپینوزا، باروخ (Spinoza, B.) ۲۷۶
- اسپیواک، چاکراورتی (Spivak, G.C.) ۷۵
- استدلال (argument) ← ارگانیستی؛ بافت‌گرا؛ فرمیستی؛ مکانیستی؛ وایت، هیدن ۳۴۱

- امپراتوری روم (Roman Empire, the) ۲۲۷، ۲۱۹
- امپریالیسم (imperial/ism) ۷۳-۷۵، ۱۱۹، ۱۴۳، ۱۴۴، ۲۱۲، ۲۹۳، ۳۰۰، ۳۱۵، ۳۱۷
- امر والا (sublime, the) ۱۷۵، ۱۶۶، ۹۶
- انجمن تاریخ امریکا (American Historical Association) ۳۷، ۳۵
- انسان معمولی (Everyman, Mr) ۱۱۴، ۳۶
- انسجام/اجماع (coherence/consensus theory of) ۱۳۰، ۳۱، ۲۹
- انقلاب فرانسه (French Revolution, the) ۲۱۹، ۱۸۰، ۵۴، ۵۲، ۲۷، ۱۸
- انکرسمیت، فرانک آر. (Ankersmit, F.R.) ۸، ۱۶-۲۰، ۲۶، ۳۲، ۳۴، ۴۱، ۶۲، ۷۷، ۸۱، ۸۲، ۱۰۵، ۱۰۸، ۱۱۰، ۱۲۶، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۳، ۱۴۱، ۱۴۳، ۱۵۷، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۷۴، ۱۸۳، ۲۰۱، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۳۱، ۲۴۳، ۲۴۶-۲۴۸، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۹۵، ۲۸۷، ۲۸۵، ۲۷۳، ۲۶۸، ۳۰۰، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۳۳، ۳۵۲
- انگرم، استنلی (Engerman, S.) ۲۶۴
- اوانز، ریچارد جی. (Evans, R.J.) ۷۰، ۳۲
- اوکشات، مایکل (Oakeshott, M.) ۲۶۱
- اومانیسیم لیبرال (liberal humanism/ist) ۳۳۱، ۳۰۶، ۱۹۳، ۱۷۹
- ایدئالیسم/ایدئالیستی (idealism/s) ۱۳۶، ۱۰۶، ۹۶، ۵۵
- ۲۸۱، ۲۷۷، ۲۶۱-۲۵۹، ۲۵۴، ۲۰۰
- استراوب، کریستینا (Straub, K.) ۱۴۴
- استراوسن، پیتر (Strawson, P.) ۱۲۹
- استرواور، نانسی (Struever, N.) ۱۰۷
- استعاره (metaphor) ← بدیع؛ طنز؛ کنایه؛ مجاز/شکل دهی؛ وایت، هیدن ۵۴، ۵۵، ۸۵، ۸۹، ۱۲۵، ۱۲۹-۱۳۳، ۱۳۵، ۱۵۷، ۱۶۶، ۱۷۷، ۲۵۰، ۳۴۰، ۳۴۳
- استنتاج (inference) ۳۲-۳۰، ۱۷، ۱۵-۹، ۳۷
- استنفورد، مایکل (Stanford, M.) ۵۶، ۱۶۳، ۲۴۶، ۲۴۹، ۲۶۸، ۳۵۶
- استنلی، لیز (Stanley, L.) ۲۶۴، ۱۸۶، ۱۳۱
- استون، لارنس (Stone, L.) ۸۹، ۸۸
- استیدمن، کروزلین (Steedman, C.) ۴۶، ۷۸، ۱۸۶
- استیضاح (interpellation) ۳۱۰، ۳۱۱
- اسکات، جون دابلیو. (Scott, J.W.) ۴۶، ۴۸، ۵۰، ۷۲، ۹۰، ۹۱، ۹۶-۹۴، ۱۴۴، ۲۰۰، ۳۲۶
- اسکینر، کوئینتین (Skinner, Q.) ۱۰۸
- اطناب (periphrasis) ۲۸۳
- افق معرفت (horizon of knowledge) ۲۳۲
- افلاطون/افلاطونی (Plato/Platonic) ۲۶، ۱۰۶
- التون، جفری (Elton, Geoffrey) ۱۴، ۲، ۱۷، ۶۹، ۱۳۳، ۱۷۳، ۲۰۳، ۲۱۷، ۲۶۲، ۲۶۴، ۲۸۸، ۳۴۹
- الکاف، لیندا مارتین (Alcoff, L.M.) ۱۴۴
- الکساندر، سالی (Alexander, S.) ۱۴۳
- الکینز، استنلی (Elkins, S.) ۱۳۱

- ایدئالیسم ترافرازنده (transcendental idealism) ۲۷۷، ۲۵۵
- ایدئولوژی (ideology) ۲۱، ۲۰، ۱۷، ۱۵
- ۲۳۱، ۲۳۸، ۸۹، ۸۸، ۸۴، ۴۲، ۳۴، ۳۱، ۲۳
- ۲۰۱، ۱۹۲، ۱۷۱، ۱۶۰، ۱۵۷، ۱۴۵
- ۲۴۴، ۲۳۹، ۲۳۲، ۲۳۱، ۲۰۵، ۲۰۲
- ۳۴۹، ۳۴۱، ۳۲۸، ۳۱۰، ۲۸۶، ۲۸۲
- ۳۵۲
- ایریگاره، لوس (Irigaray, L.) ۹۳، ۵۰
- ۳۲۴، ۱۸۶، ۱۴۴
- ایگرس، گئورگ (Iggers, G.) ۲۱۸، ۳
- ایلام، دایان (Elam, D.) ۱۴۴
- باتای، ژرژ (Bataille, G.) ۲۳۵
- باتلر، جودیت (Butler, J.) ۷۸، ۵۸، ۵۰
- ۲۴۱، ۲۱۹، ۱۸۶، ۱۶۳، ۱۴۴، ۹۴، ۹۰
- بارت، رولان (Barthes, Roland) ۱۳، ۸
- ۱۶، ۲۳، ۳۳، ۴۰، ۴۴، ۵۳، ۵۸، ۸۵
- ۱۳۱، ۱۴۸، ۱۵۰، ۱۷۷، ۱۹۶، ۱۹۷
- ۲۰۱، ۲۲۸، ۲۳۰، ۲۳۲، ۲۷۰، ۲۹۱
- ۲۹۵، ۳۰۵، ۳۰۹، ۳۲۱، ۳۲۳، ۳۲۶
- ۳۲۷، ۳۲۹، ۳۴۱
- بارت، جان (Barth, J.) ۸۰
- بارکلی، جورج (Berkeley, G.) ۱۲۶
- باز-اجرا (re-enactment) ۱۵
- بازاندیشی تاریخ: نشویه نظر و عمل
Rethinking History: The
- (Journal of Theory and Practice*
- ۲۳۸، ۱۴۷، ۷۹
- بازنمایی (representation) ۹، ۷، ۲۰، ۱
- ۱۴، ۱۶-۱۹، ۲۱، ۲۲-۲۴، ۳۰-۳۴، ۳۵
- ۴۰-۴۲، ۴۴-۴۶، ۴۹، ۵۱-۵۳-
- ۵۸، ۶۰، ۶۲، ۶۷، ۷۲-۷۷، ۷۹، ۸۱-
- ۸۶، ۸۹، ۹۲، ۹۶، ۹۹-۱۰۵، ۱۰۸،
- ۱۱۰، ۱۱۸، ۱۲۴، ۱۲۶، ۱۲۹-۱۳۱،
- ۱۳۶، ۱۳۹، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۵، ۱۴۶،
- ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۱، ۱۵۴، ۱۵۶-۱۶۳،
- ۱۶۵، ۱۷۰، ۱۷۳، ۱۷۶-۱۷۸، ۱۸۰،
- ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۵، ۱۸۷، ۱۹۴، ۱۹۶،
- ۱۹۷، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۳، ۲۰۶-۲۰۸،
- ۲۲۶، ۲۲۹-۲۳۴، ۲۳۷، ۲۴۰،
- ۲۴۳-۲۴۵، ۲۴۸، ۲۵۰، ۲۵۵، ۲۵۹،
- ۲۶۰-۲۶۲، ۲۶۹، ۲۷۳، ۲۷۵، ۲۷۷،
- ۲۷۸، ۲۸۰-۲۹۵، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۲،
- ۳۰۳، ۳۰۵، ۳۰۹-۳۱۴، ۳۱۹-۳۲۲،
- ۳۲۵-۳۲۸، ۳۳۰، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۷،
- ۳۴۵، ۳۵۲
- بازنمایی فرهنگی (cultural representation)
- ۱۰۱
- باستان‌شناسی (archaeology) ←
- تبارشناسی؛ فوکو، میشل ۱۰۳، ۶
- ۱۱۲، ۲۳۴، ۲۳۶
- باشلار، گاستون (Bachelard, G.) ۲۳۵
- بافت‌مندسازی (contextualisation) ←
- ارگانیکستی؛ استدلال؛ فرمیستی؛
- مکانیکستی؛ وایت، هیدن ۲۳۱
- بانزل، مارتین (Bunzl, M.) ۲۱۸، ۳۲
- باور موجه (justified belief) ۱۰، ۱۶،
- ۱۷، ۱۹، ۲۶-۲۸، ۳۰-۳۴، ۷۷، ۱۶۰،
- ۱۶۵، ۲۳۳، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۸۷، ۳۰۴
- باومن، زیگمونت (Bauman, Z.) ۳۱۵
- بحران موشکی کوبا (Cuban Missile Crisis, the)
- ۱۸۱
- بدیع (synecdoche) ← استعاره؛ طنز؛ کنایه؛
- مجاز/شکل‌دهی؛ وایت، هیدن ۲۴۴
- بدیو، آلن (Badiou, A.) ۱۵۰
- بر، آنری (Berr, H.) ۲

- براس، جنی (Bross, J.) ۶۴
 بریاساخ، ارنست (Breisach, E.) ۳۵
 برت، آنابل (Brett, A.) ۱۰۸
 بررسی تاریخ اقتصادی (*Economic History*)
 ۲۶۵ (Review)
 برک، پیتر (Burke, P.) ۱۰۴، ۱۰۳، ۱۰۱
 برک، کنث (Burke, K.) ۳۴۰
 برکمن، الکساندر (Berkman, A.) ۲۱۲
 برکهوفر، آر. اف. (Berkhofer, R.F.) ۲۹۵
 برگمان، گوستاو (Bergmann, G.) ۱۵۶
 برلین، آیزایا (Berlin, I.) ۳۲
 برنان، ترزا (Brennan, T.) ۱۴۴، ۱۴۳
 برنت، جویس (Burnette, J.) ۲۶۵
 برودل، فرنان (Braudel, F.) ۱۹۶، ۴
 برونر، جروم (Bruner, J.) ۱۷۳، ۱۲۷
 بکر، کارل (Becker, C.) ۱۰۵، ۷۱، ۳۵،
 ۲۱۵، ۱۱۳
 بکر، مارجیری (Becker, M.) ۷۸
 بلانشو، موریس (Blanchot, M.) ۲۳۵
 بلک، ای. (Black, E.) ۲۶۷
 بلک، سی. ای. (Black, C.E.) ۸۸
 بلوک، مارک (Bloch, M.) ۱۹۶، ۴، ۲
 بلوم، ایدا (Bloom, I.) ۱۴۴
 بلیک، ام. (Black, M.) ۲۶۵
 بمب اتم (atomic bomb) ۲۱۲
 بن، استیون (Bann, S.) ۲۶۴، ۲۳، ۸
 بنتلی، مایکل (Bentley, M.) ۱۱۱
 بنسون، لی (Benson, L.) ۲۶۴، ۲۶۳
 بنونیست، امیل (Benveniste, E.) ۲۳۵،
 ۲۶۹، ۱۶۲
 بنیامین، والتر (Benjamin, W.) ۱۵۳،
 ۳۲۴، ۲۴۴
 بودریار، ژان (Baudrillard, J.) ۳۳، ۱۹
- ۳۰۷، ۱۵۹، ۱۵۰، ۵۶، ۵۳، ۴۸، ۴۰
 ۳۲۶، ۳۲۵، ۳۲۰
 بوردیو، پیر (Bourdieu, P.) ۳۲۴، ۲۱۱
 بورکهارت، یاکوب (Burckhardt, J.)
 ۱۰۴، ۱۰۱
 بوستون، ایالات متحده آمریکا (Boston, USA)
 ۲۶۳
 بوگ، الن جی. (Bogue, A.G.) ۲۶۴
 بویر، مارک (Bevir, M.) ۲۱۱، ۲۰۲
 به-خود-بازنگر/به-خود-بازنگری (self-reflexive/reflexivity)
 (self-consciousness) ۱۰۳، ۶۵
 ۱۰۹، ۲۱۹، ۲۳۳، ۲۵۲، ۲۹۲، ۲۹۵،
 ۳۴۵، ۳۴۲، ۳۲۵
 بیرد، چارلز (Beard, C.) ۷۱، ۳۸، ۳۵
 ۱۱۳، ۲۹۵
 بیکن، فرانسیس (Bacon, F.) ۱۷۹،
 ۲۶۱
 بیگانگی (alienation) ۶۵
 بینامتنیت (intertextuality) ۱۱۸، ۴۴
 ۱۳۳، ۲۸۱، ۲۹۹، ۳۲۸، ۳۲۹
 پاتر، الیزابت (Potter, E.) ۱۴۴
 پاوردرلی، ترنس وی. (Powderly, T.V.)
 ۱۳، ۱۲
 پایان تاریخ (end of history/endist) ۷۵،
 ۱۵۰
 پدیدارشناسی (phenomenology) ۱۶۸،
 ۲۳۲، ۳۳۵
 پرایس، ریچارد (Price, R.) ۷۸
 پرس، چارلز اس. (Peirce, C.S.) ۱۲،
 ۲۰۸
 پسا-تجربه‌گرایی (post-empiricism)
 ۲۹۹، ۲۷۹، ۱۰۳، ۹۶

- پساساختارگرایی/پساساختارگرایی (post-) پیوستگاری (colligation) ۲۸، ۱۹، ۱۲، ۴۶، ۴۴، ۲۵ (structuralism/ist)، ۴۶، ۴۴، ۲۵، ۳۲۵، ۲۹۵، ۲۳۲، ۲۱۴، ۷۳، ۶۹، ۴۹، ۳۲۶
- پسا-فمینیسم (post-feminism) ۴۸، ۴۷، ۱۲۸، ۱۱۹، ۱۰۵، ۹۰، ۸۲، ۵۲-۵۰، ۳۰۱، ۲۹۹، ۲۰۳، ۱۶۹
- پسا-مارکسیسم (post-Marxism) ۵۱، ۱۰۰، ۵۴، ۵۲
- پسامدرنیسم (postmodernism) ۳۸، ۱۶، ۱۱۳، ۹۶، ۸۹، ۸۱، ۶۹، ۵۷، ۵۶، ۵۲، ۳۱۸، ۳۱۰، ۲۷۹، ۲۷۱، ۱۷۸، ۱۴۹، ۳۲۴، ۳۱۹
- پوپر، کارل (Popper, K.) ۲۴۷، ۱۲۰، ۱۱۷، ۶۰-۵۸، ۵۳، ۴ (positivism)، ۶۰-۵۸، ۵۳، ۴، ۱۲۰، ۱۱۷، ۱۰۶، ۱۰۵، ۷۱، ۶۹، ۲۲۷، ۱۹۶، ۱۹۳، ۱۸۲، ۱۷۹، ۱۲۲، ۲۸۱، ۲۷۹، ۲۶۰، ۲۵۹، ۲۵۲، ۲۴۶، ۳۴۰، ۳۳۸، ۳۳۳، ۳۰۱، ۲۹۸، ۲۸۲، ۳۵۲، ۳۵۰
- پوکاک، جان (Pocock, J.) ۱۰۸، ۲۱۹، ۱۴۴ (Poovey, M.)، ۲۱۹، ۱۴۴، ۲۹۷
- پیرسال، مریلین (Pearsall, M.) ۱۴۴، ۱۱۹، ۱۰۲، ۱۰۰، ۷۵-۷۳ (history)، ۱۱۹، ۱۰۲، ۱۰۰، ۷۵-۷۳، ۳۰۰، ۲۰۳، ۱۹۰
- پیرینگ‌سازی (emplotment) ← تراژدی؛ رمان؛ کمدی؛ وایت، هیدن؛ هجو ۳۴۴، ۳۴۱، ۳۲۱
- پیشینی/پسینی (a priori/a posteriori) ۱۲۷، ۱۲۴، ۸۳، ۶۳، ۱۴، ۱۰، ۱، ۲۱۷، ۱۹۹، ۱۸۳، ۱۶۶، ۱۳۶، ۱۳۲، ۲۷۵، ۲۶۰، ۲۵۵، ۲۵۲، ۲۳۸، ۲۳۲، ۳۴۳، ۳۳۴، ۳۳۲، ۳۱۸، ۳۰۱، ۲۹۸، ۳۵۱
- پیوستگاری (colligation) ۲۸، ۱۹، ۱۲، ۱۷۰، ۱۲۴، ۸۷، ۶۸-۶۶، ۶۱، ۳۰، ۲۴۵، ۲۲۷، ۲۲۳، ۲۲۲، ۱۸۲، ۱۸۱، ۳۲۲، ۲۹۸، ۲۹۰، ۲۶۹، ۲۶۰، ۲۴۷، ۳۵۱، ۳۳۱
- تاریخ (histoire) ۲۱۵، ۲۱۴، ۴۵-۲۲، ۲۰-۱، ۹۸، ۱ (social history)، ۱۹۰، ۱۱۴، ۱۰۷، ۱۰۶، ۱۰۲، ۱۰۱، ۱۹۵
- تاریخ از پائین (history from below) ۱۹۰، ۱۰۶
- تاریخ اقتصادی (economic history) ۳، ۱۹۰، ۱۰۶، ۲۶۴، ۲۶۲، ۱۹۶، ۱۹۱، ۱۹۰، ۱۰۶، ۲۶۵
- تاریخ اقتصادی جدید (new economic history) ۲۶۲، ۱۰۶ (history)، ۷۴، ۴۰ (‘what if’ history)، ۲۸۸، ۱۹۰، ۱۵۸، ۷۶
- تاریخ بازسازی‌گرایانه (reconstructionist history) ۱۲۲، ۷۱، ۷۰، ۶۹، ۱۴، ۷ (history)، ۱۹۹، ۱۹۸، ۱۹۰، ۱۸۹، ۱۳۷، ۱۲۶، ۲۸۱-۲۷۹، ۲۶۲، ۲۱۵
- تاریخ به‌مثابه حرفه (craft, history as) ۲، ۱۱۹، ۱۰۲، ۱۰۰، ۷۵-۷۳ (history)، ۱۱۹، ۱۰۲، ۱۰۰، ۷۵-۷۳، ۳۰۰، ۲۰۳، ۱۹۰
- تاریخ پسااستعماری (postcolonial history/historians) ۹۵، ۵۸، ۵۶، ۲۹۶، ۲۹۴
- تاریخ تام (total history) ۱۰۲، ۳، ۱۷۸، ۱۶۹، ۸۰-۷۸، ۷۶، ۷۵، ۳۵، ۳۵۱، ۳۲۶، ۳۱۰، ۲۹۵، ۲۴۴، ۱۸۹
- تاریخ تجربی (experimental history) ۱۷۸، ۱۶۹، ۸۰-۷۸، ۷۶، ۷۵، ۳۵، ۳۵۱، ۳۲۶، ۳۱۰، ۲۹۵، ۲۴۴، ۱۸۹

- تاریخ فکری (intellectual history) ۰۴۴
 ،۱۶۵، ۱۳۶، ۱۰۹-۱۰۴، ۷۲، ۵۶
 ۲۵۹، ۲۳۴، ۱۹۰، ۱۷۵
- تاریخ کارآمد (effective history) ۲۳۹
 تاریخ مارکسیستی/مارکسیسم (Marxist)
 ۱۷۳ (history/Marxism)
- تاریخ مدرنیستی (modernist history) ←
 تاریخ مناسب (proper history) ۰۷
 ،۲۹۵، ۲۹۴، ۲۸۱، ۲۳۷، ۱۷۸، ۹۹
 ۳۱۲، ۳۱۰
- تاریخ/مورخان مناسب (proper history/
 historians) ← تاریخ مدرنیستی
 ،۲۹۵، ۲۹۴، ۲۸۱، ۲۳۷، ۱۷۸، ۹۹، ۰۷
 ۳۱۲، ۳۱۰
- تاریخ نامتعارف (unconventional
 history) ۷۶
 تاریخ نو (new history) ،۱۱۲-۰۳، ۳۵، ۰۳، ۰۱
 ۳۱۱، ۲۰۱، ۱۱۵
- تاریخ و نظریه (History and Theory)
 ۳۲۸، ۱۱۰، ۷۶
- تاریخ واقع‌گرایانه (realist history) ← اثر
 واقعیت/واقع‌گرایانه ،۱۲۹، ۱۶، ۰۱۳
 ۳۰۸، ۲۹۱، ۲۷۳، ۲۷۰، ۲۲۸
- تاریخ‌نگاری (historiography) ،۱۵، ۰۳
 ،۱۱۲-۱۰۹، ۱۰۵، ۵۶، ۴۱، ۲۷، ۱۶
 ،۲۴۸، ۲۴۵، ۲۴۲، ۲۲۸، ۲۰۷، ۱۹۶
 ،۳۰۸، ۳۰۴، ۲۹۷، ۲۹۵، ۲۶۹، ۲۶۸
 ۳۳۹، ۳۲۲
- تاریخیت‌گرایی (historicism) ،۱۵، ۰۲
 ،۱۲۰-۱۱۵، ۱۰۵، ۷۴، ۵۲، ۴۸، ۳۳
 ،۲۰۵، ۱۹۰، ۱۸۵، ۱۷۷، ۱۵۸، ۱۴۲
 ،۳۰۱، ۲۹۳، ۲۵۹، ۲۵۳، ۲۳۶، ۲۲۷
 ۳۵۴، ۳۵۲، ۳۴۲، ۳۲۷، ۳۲۰، ۳۱۸
- تاریخ/مورخ تجربی-تحلیلی (empirical-
 analytical history/historian) ۳۱
 ،۱۴۹، ۷۹، ۷۷، ۷۶، ۴۷، ۳۵-۳۳
 ،۲۴۱، ۲۴۰، ۱۸۴، ۱۵۸، ۱۵۴، ۱۵۱
 ۳۳۰، ۳۲۶، ۳۲۵، ۲۸۵، ۲۴۴
- تاریخ چسب و قیچی (scissors-and-paste
 history) ۲۵۳
 تاریخ چونان یک ماشین آرزو (desiring
 machine, history as) ،۱۷۸، ۱۶۰
 ۳۲۱، ۲۶۹، ۲۳۷
- تاریخ ذهنیت‌ها (histoire des mentalités)
 ۱۰۴
- تاریخ زنان (women's history) ۰۹۶-۸۹
 ۳۱۵، ۲۳۴، ۱۴۳، ۱۱۹، ۱۱۲
- تاریخ سازه‌شکنا (deconstructionist
 history) ،۹۳، ۸۳-۸۱، ۵۲، ۴۸، ۰۹، ۰۱
 ،۱۸۹، ۱۷۹، ۱۵۴، ۱۲۰، ۱۰۳، ۹۸، ۰۹۶
 ،۳۰۰، ۲۷۹، ۲۷۸، ۲۴۸، ۲۱۵، ۱۹۹
 ۳۴۹، ۳۲۶، ۳۲۵، ۳۲۲، ۳۱۱، ۳۰۴
- تاریخ سازه‌گرایانه (constructionist
 history) ،۷۳، ۶۷، ۵۰، ۳۵، ۳۰، ۲۸، ۱۷، ۱۰، ۰۲
 ،۱۲۲، ۱۲۰، ۱۱۷، ۱۰۳، ۹۴، ۸۹-۸۶
 ،۱۹۵، ۱۸۹، ۱۷۹، ۱۷۳، ۱۷۲، ۱۵۷
 ،۲۶۰، ۲۴۷، ۲۴۶، ۲۲۷، ۲۱۵، ۱۹۹
 ۳۴۵، ۳۳۸، ۳۳۶، ۳۰۴، ۳۰۰، ۲۸۰، ۲۷۹
- تاریخ سیاسی جدید (new political
 history) ۱۰۶
 تاریخ شفاهی (oral history) ۱۰۰-۹۷، ۹۲
 تاریخ فرهنگی (cultural history) ،۴۸، ۰۵
 ،۱۹۰، ۱۱۵، ۱۱۴، ۱۰۷، ۱۰۵-۱۰۰
 ۳۴۵، ۳۴۰، ۳۳۰، ۳۲۸، ۳۲۵
- تاریخ فرهنگی جدید (new cultural
 history) ۳۲۸، ۱۱۴

- ۲۰۷، ۲۱۵، ۲۲۲، ۲۲۵-۲۲۷، ۲۳۰،
 ۲۳۱، ۲۳۷، ۲۴۰، ۲۴۶، ۲۵۰، ۲۵۱،
 ۲۵۳-۲۵۹، ۲۶۲، ۲۶۸، ۲۷۳، ۲۷۶،
 ۲۷۹، ۲۸۷، ۲۹۳، ۲۹۵، ۲۹۷-۳۰۰،
 ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۷، ۳۱۰، ۳۱۲، ۳۱۳،
 ۳۱۸، ۳۲۲، ۳۳۶-۳۳۸، ۳۴۰-
 ۳۵۲، ۳۵۰
- تخفیف (litotes) ۲۸۳
- تخیل تاریخی (historical imagination)
 ← تاریخ مارکسیستی ۵۸، ۶۵،
 ۷۷، ۸۷، ۱۲۰، ۱۲۴، ۱۲۵
- تراژدی (tragedy) ← رمان؛ طراحی؛
 کمدی؛ وایت، هیدن؛ هجو ۶۱،
 ۶۲، ۱۳۰، ۱۹۰، ۲۵۷، ۳۳۶، ۳۴۱
- ترنر، فردریک جکسون (Turner, F.J.)
 ۱۷۷، ۱۱۳، ۳۵
- ترنستروم، استیون (Thernstrom, S.) ۲۶۴
- ترومن، هری اس. (Truman, H.S.) ۳۳۱
- تریگل، سوزان (Tridgell, S.) ۱۸۷
- تطابق (correspondence) (نظریه معرفت/
 صدق) (theory of knowledge)
 ۳۵۳، ۳۴۳، ۳۲۲، ۲۳۲، ۵۹ (truth)
 تعلیل (causation) ← تبیین تاریخی؛
 روایت؛ علت کافی؛ علت لازم؛
 مبین؛ مبین ۲۸، ۶۱، ۱۷۰، ۲۴۷،
 ۲۶۹، ۲۷۵، ۲۹۸، ۳۵۱
- تفاوت (difference) ۲، ۳، ۶، ۷، ۸، ۱۷،
 ۲۴، ۲۶، ۴۱، ۴۵، ۴۸-۵۰، ۵۳، ۵۵،
 ۶۶، ۸۰، ۸۴، ۸۵، ۹۱-۹۳، ۹۶، ۹۹،
 ۱۰۰، ۱۰۴، ۱۱۰، ۱۲۱، ۱۲۴، ۱۲۵،
 ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۵، ۱۴۳،
 ۱۴۴، ۱۴۷-۱۵۰، ۱۶۵، ۱۶۹، ۱۷۹،
 ۱۹۱، ۱۹۴، ۱۹۵، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۹
- تاریخیت‌گرایی مطلق (absolute
 historicism) ۲۵۹
- تاش، جان (Tosh, J.) ۳۱، ۱۴۰، ۱۴۴،
 ۲۴۹
- تامپسون، ای. پی. (Thompson, E.P.)
 ۸۸، ۱۰۳، ۲۰۷، ۲۱۳
- تأویل (interpretation) ۱۹۵، ۱۹۶، ۲۳۲،
 ۲۴۶
- تبارشناسی (genealogy) ← باستان‌شناسی؛
 فوکو، میشل؛ نیچه، فریدریش ۲۳۹
- تبیین تاریخی (historical explanation) ←
 تعلیل؛ روایت؛ قوانین فراگیر، مبین؛
 مبین ۱۳، ۱۵، ۲۸، ۳۰، ۶۱، ۶۵،
 ۶۷-۶۹، ۸۸، ۱۱۰، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۲-
 ۱۲۶، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۵۶، ۱۶۰، ۱۶۳،
 ۱۷۰، ۱۷۳، ۱۹۹، ۲۰۴، ۲۰۸، ۲۱۲،
 ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۷، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۴۶،
 ۲۵۰، ۲۶۶، ۲۸۲، ۲۹۰، ۲۹۸، ۳۰۷،
 ۳۱۰، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۴۴، ۳۵۴
- تبیین‌هایی با حداکثر هماهنگی
 ۲۴۷ (explanation to the best fit)
- تجدید نظر (re-visionism) ۱۱۲، ۴۶،
 ۲۳۷، ۲۳۸، ۳۴۱
- تجربه فکری (thought experiment) ۲۶۵
- تجربه‌گرایی (empiricism) ۱، ۲، ۶، ۱۰،
 ۱۵، ۲۲، ۲۳، ۲۵، ۳۰، ۳۴، ۵۲، ۵۴،
 ۵۶، ۵۷، ۵۹، ۶۰، ۶۳-۶۶، ۶۹-۷۱،
 ۷۶-۷۸، ۸۴، ۸۷، ۸۹، ۹۲، ۹۴-۹۶،
 ۱۰۱، ۱۰۳، ۱۱۱، ۱۱۳-۱۱۶، ۱۱۹-
 ۱۲۱، ۱۲۴، ۱۲۶-۱۲۸، ۱۳۲، ۱۳۶،
 ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۵۴، ۱۵۸، ۱۶۴، ۱۶۶،
 ۱۶۹، ۱۷۱، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۹، ۱۸۶،
 ۱۸۹، ۱۹۳، ۱۹۶، ۱۹۸، ۲۰۰، ۲۰۴

- جنکینز، کیث (Jenkins, Keith) ۴۲، ۱۸
 ۱۰۹، ۱۰۵، ۸۱، ۷۷، ۷۵، ۵۷، ۴۴
 ۱۷۴، ۱۵۹، ۱۵۰-۱۴۶، ۱۲۸، ۱۱۰
 ۲۷۳، ۲۶۸، ۲۵۰، ۲۴۹، ۲۰۰، ۱۸۹
 ۳۳۰، ۳۲۶، ۳۲۲-۲۹۹
 جنگ استقلال امریکا (American Revolution) ۱۹
 جنگ بوئر (Boer War) ۲۷۲
 جنگ سرد (Cold War, the) ۸۳، ۱۹
 ۳۳۱، ۱۸۱
 جنگ عراق (Iraq, war in) ۲۷۳، ۱۹
 جنوویزی، یوجین (Genovese, E.) ۸۸
 جونز، ای. تی. (Jones, E.T.) ۲۶۵
 جونز، گرث استدمن (Jones, G.S.) ۲۰۷، ۲۰۸
 جویس، پاتریک (Joyce, P.) ۲۰۷، ۴۶
 ۳۰۰
 جیکوب، مارگارت (Jacob, M.C.) ۳۸
 ۲۱۶، ۱۴۹، ۱۱۰
 جیمسون، فردریک (Jameson, F.) ۱۵۹، ۳۲۵
 چاکرابارتی، دیپش (Chakrabarty, D.)
 ۳۲۶، ۷۵
 چرخش آماری (statistical-turn) ۲۶۵
 چرخش اخلاقی (ethical turn) ۷۷، ۷۳
 ۲۶۶، ۲۳۴، ۱۵۲، ۱۵۱، ۱۱۱، ۱۰۵
 ۲۷۱
 چرخش زبانی (linguistic turn) ۷۷، ۷۳
 ۱۰۹، ۱۰۷، ۱۰۵، ۱۰۲، ۸۹، ۸۸، ۸۱
 ۲۶۶، ۲۱۵، ۲۰۸، ۱۵۹-۱۵۶، ۱۴۱
 ۳۳۵، ۳۲۷، ۳۰۰، ۲۸۲
 چرخش زیبایی‌شناختی (aesthetic turn)
 ۱۰۹، ۱۰۵، ۱۰۰، ۷۷، ۴۱
- ۲۷۱، ۲۶۴، ۲۶۰، ۲۴۴، ۲۴۲، ۲۴۰
 -۳۱۴، ۲۹۶، ۲۸۹، ۲۸۶، ۲۸۳، ۲۷۲
 ۳۴۳، ۳۲۶، ۳۱۸، ۳۱۶
 تفاوت (différance) ۳۲۴، ۵۰، ۴۵
 تفکر بنیادین (foundational(ist) thinking) ۲۹۱
 تفهیم (verstehen) ۱۲۹
 تلویزیون (television) ۱۹۱، ۴۵، ۴۲
 ۳۲۱، ۲۴۱، ۲۰۵
 تمین، پیتر (Temin, P.) ۲۶۴
 تودورها (Tudors) ۳۲، ۱۴، ۲
 توز، جان ای. (Toews, J. E.) ۱۷۳
 توصیف (description) ۲۷، ۲۰-۱۸، ۱۶
 ۷۰-۶۷، ۶۲، ۵۹، ۵۸، ۵۴، ۳۷، ۳۴
 ۹۶، ۹۴، ۹۰، ۸۹، ۸۴، ۸۲، ۸۱، ۷۴
 ۱۲۳، ۱۲۰، ۱۰۷، ۱۰۳، ۱۰۲، ۱۰۰
 ۱۵۴، ۱۴۹، ۱۳۸، ۱۳۲، ۱۳۱، ۱۲۵
 ۱۸۳-۱۷۰، ۱۶۷، ۱۶۶، ۱۶۴، ۱۵۶
 ۲۲۸، ۲۲۶، ۲۱۹، ۲۱۵، ۲۰۱، ۲۰۰
 ۲۴۸، ۲۴۴، ۲۴۳، ۲۳۶، ۲۳۵، ۲۳۳
 ۲۷۰-۲۶۸، ۲۶۳، ۲۵۸، ۲۵۱، ۲۵۰
 ۲۷۷
 جارمن، درک (Jarman, D.) ۲۴۵
 جامعه‌شناسی (sociology) ۹۷، ۸۸، ۳
 ۲۱۳، ۲۰۲، ۱۹۵، ۱۸۴، ۱۰۸، ۱۰۳
 ۳۲۴، ۳۰۲، ۲۶۸، ۲۶۳، ۲۳۲
 جرم (crime) ۶۵، ۳۸
 جکسون، اندرو (Jackson, A.) ۲۷۲
 جمعیت‌شناسی (demography) ۱۹۶، ۴
 ۲۶۴
 جنسیت (gender) ۶۴، ۵۰، ۴۸، ۴۷، ۱۵
 ۱۰۱، ۹۶، ۹۴، ۹۱، ۹۰، ۸۷، ۷۴
 ۱۴۳، ۱۲۸، ۱۲۲، ۱۱۲

- ۳۱۹، ۲۹۱، ۲۹۰، ۲۸۸، ۲۶۰، ۲۳۹
۳۴۳، ۳۲۱
- دادائیسم (Dadaism) ۲۹۵، ۱۸۱
دارنتون، رابرت (Darnton, R.) ۱۰۷، ۸۸، ۱۰۸
دازاین (*dasein*) ۲۳۲
داستان (story) ۲۳، ۳۱، ۳۳، ۳۷، ۴۵، ۵۶، ۵۸، ۶۱، ۶۲، ۷۶، ۷۸، ۸۰، ۸۵، ۱۲۰، ۱۳۰، ۱۳۸، ۱۴۰، ۱۵۵، ۱۶۰، ۱۷۰-۱۷۴، ۱۸۲، ۱۸۵، ۱۸۷، ۱۹۰، ۲۰۱، ۲۰۴، ۲۱۷-۲۲۰، ۲۲۳، ۲۲۸، ۲۳۰، ۲۳۳، ۲۴۰-۲۴۴، ۲۵۰، ۲۵۲، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۹، ۲۷۳، ۲۷۷، ۲۸۲، ۲۸۴-۲۸۷، ۲۹۰، ۲۹۶، ۳۱۰، ۳۱۳، ۳۲۹، ۳۳۳، ۳۳۸، ۳۴۱، ۳۴۷
- داستان فکاهی مصوّر (comic strip) ۷۸
داستان (fiction)/(fictional)/تخیلی (fictional)/خیالین (fictive)/(fictive) خیالی بودن (fictivity) ۱۲، ۳۷، ۷۸، ۸۷، ۱۳۰، ۱۳۴، ۱۷۷، ۲۰۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۸، ۲۵۴، ۲۵۹، ۲۸۷، ۲۹۰، ۳۲۹، ۳۳۷، ۳۴۴، ۳۴۷
- دانتو، آرتور (Danto, A.) ۳۳۳، ۲۸۲، ۱۷۳
درام مستند (docudrama) ۲۴۲
درزمانی (diachronic, the) ← همزمانی ۱۹۴
دری، ویلیام اچ. (Dray, W.H.) ۱۲۲، ۱۳۶، ۲۴۱، ۲۴۶
دریدا، ژاک (Derrida, Jacques) ۴۴، ۴۸، ۴۹، ۵۳، ۵۸، ۷۴، ۸۱، ۸۲، ۸۵، ۹۲، ۱۰۸، ۱۴۸، ۱۵۰، ۱۵۷، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۹۷، ۲۳۲، ۲۵۹، ۲۸۱، ۲۸۵
- ۱۵۹-۱۶۲، ۱۸۶، ۱۹۰، ۲۵۵، ۲۵۹، ۲۶۶، ۲۷۱، ۲۷۳، ۲۸۴، ۳۰۰، ۳۲۵
۳۳۵
چرخش سینمایی (filmic turn) ۲۴۲
چرخش معرفت‌شناختی (epistemological) (turn) ۲۶۶
چمبرز، ایان (Chambers, I.) ۳۲۶، ۲۰۰
حادواقعیّت/حادواقع (hyper-reality/) ۴۱ (hyper-real)
حال‌گرایی (presentism) ۶۶، ۱۵
حضور (presence) ۸۶، ۱۶۸، ۱۶۹، ۲۸۲
۳۰۱
حقیقت (truth)/اثر حقیقت (truth) (effect)/شرایط حقیقت (truth) (conditions) ۳۶، ۳۷، ۴۲، ۴۵، ۴۶، ۵۰، ۵۱، ۵۴، ۵۷، ۶۱-۶۴، ۶۸-۷۱، ۷۳، ۷۶، ۷۷، ۷۹، ۸۲-۸۴، ۸۶، ۸۷، ۹۴، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۲، ۱۰۵، ۱۱۱، ۱۱۳، ۱۱۶-۱۱۸، ۱۲۱-۱۲۳، ۱۲۷، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۲، ۱۳۴، ۱۳۸، ۱۴۷-۱۴۹، ۱۶۱، ۱۵۵-۱۵۹، ۱۵۳، ۱۵۲، ۱۶۹، ۱۶۳-۱۷۹، ۱۸۱، ۱۸۷، ۱۹۳-۱۹۵، ۱۹۷، ۱۹۹، ۲۰۱، ۲۰۴، ۲۱۰، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۲، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۸-۲۳۱
خلاف واقع (counterfactual) ۷۸، ۱۳۷، ۲۶۴، ۲۶۵
خواننده/شنونده (reader/narratee) ۲۸۶
خواننده-واکنش (reader-response) ۳۲۶
خودزندگی‌نامه‌نگاری (autobiography) ۳۰۷، ۱۸۷، ۹۸
خیال (fantasia) ۳۷، ۵۲، ۱۱۴، ۱۳۲، ۱۵۰، ۱۷۰، ۱۸۲، ۱۹۴، ۲۱۴، ۲۲۳

- دیگری بدیل (alterior, the) ۱۵۷
 دیلتای، ویلهلم (Dilthey, W.) ۲۳۲، ۱۱۶
 ۳۴۵، ۳۴۴
 دین، فیلیس (Deane, P.) ۲۶۴
 دیویدسن، دانلد (Davidson, D.) ۱۷۷، ۱۳۰
 دیویدسن، جان (Davidson, J.) ۳۱۴
 دیویس، ناتالی زیمون (Davis, N.Z.) ۷۸
 ۲۱۹، ۱۸۶، ۱۰۳
 دیویی، جان (Dewey, John) ۲۰۸، ۱۷۵
 ذهنیت (subjectivity) ۱۰۳، ۹۳، ۹۲، ۴
 ۳۰۶، ۱۹۶، ۱۰۷، ۱۰۴
 ذهنیت‌ها (mentalités) ۱۰۴، ۱۰۳
 ۱۹۶، ۱۰۷
 رابرتز، جفری (Roberts, G.) ۲۱۷، ۱۷۳
 رابرتز، دیوید (Roberts, D.D.) ۲۶۱، ۸۵
 رابرتز، کلیتون (Roberts, C.) ۲۲۲، ۱۳۶
 ۲۴۷
 رابینسون، جیمز هاروی (Robinson, J.H.)
 ۱۱۳، ۳۵
 رادیکال (radical) ← آثارشستی؛ دلالت
 ایدئولوژیکی؛ لیبرالیسم؛ محافظه‌کار؛
 ۳۴۱
 وایت، هیدن ۳۴۱
 راس، دوروتی (Ross, D.) ۱۷۴
 راسل، برتراند (Russell, B.) ۱۷۶
 رانسوم، راجر آل. (Ransom, R.L.) ۲۶۴
 رانکه، لئوپولد فون (Ranke, L. von)
 ۲۲۶، ۲۲۵، ۱۷۱، ۱۶۱، ۱۰۱
 رایلی، دنیس (Riley, D.) ۴۶
 راینهارت، سونالتسون (Rinehart, S.T.)
 ۱۴۴
 ربایش (ربایشی) (abduction (abductive))
 ← استنتاج ۱۰، ۱۲-۱۴، ۶۳، ۶۴
 ۲۰۴، ۱۲۵، ۱۲۴
- ۳۳۲، ۳۲۶-۳۲۳، ۳۲۰، ۳۰۶، ۲۹۱
 ۳۴۹، ۳۳۷
 دکارت، رنه (Descartes, R.) ۱۷۹، ۲۰
 ۳۰۶
 دلالت (signification)/دال (signifier)/
 مدلول (signified) ۳۴، ۲۸، ۹
 ۱۳۰، ۹۱، ۸۹، ۷۷، ۶۶، ۵۵، ۵۴، ۴۵
 ۱۵۹، ۱۵۵، ۱۳۷، ۱۳۶، ۱۳۴، ۱۳۲
 ۲۲۳، ۲۲۱، ۲۰۵، ۱۸۰، ۱۶۸، ۱۶۲
 ۳۰۷، ۲۹۲، ۲۹۱، ۲۸۹، ۲۵۰، ۲۴۸
 ۳۴۱، ۳۳۲، ۳۳۱، ۳۲۵، ۳۲۱
 دلالت ایدئولوژیکی (ideological)
 (implication) ← آثارشستی؛
 رادیکال؛ لیبرالیسم؛ محافظه‌کار؛
 وایت، هیدن ۳۴۱
 دلوز، ژیل (Deleuze, G.) ۲۳۸، ۱۵۰، ۴۶
 دنینگ، گرگ (Denning, G.) ۳۲۶، ۷۸، ۴۶
 دو بوئیز، دابلیو. ای. بی. (Du Bois,
 W. E. B.) ۱۷۷
 دوی، ژرژ (Duby, G.) ۲۹۷
 دورکیم، امیل (Durkheim, E.) ۲۱۳، ۴
 دوره بلندمدت (longue durée) ۱۹۶، ۴
 دوسرتو، میشل (de Certeau, M.) ۳۰
 ۳۲۶، ۳۱۱، ۲۹۱، ۲۷۰، ۲۶۹، ۱۱۰
 دوشان، مارسل (Duchamp, M.) ۲۹۶
 دومان، پل (de Man, P.) ۲۱۵، ۲۰۱
 دومزیل، ژرژ (Dumézil, G.) ۲۳۵
 دونگان، آلن (Donagan, A.) ۲۴۶، ۱۳۶
 دههٔ چهل گرسنه (Hungry Forties, the) ۱۸
 دیالکتیک (dialectic, the) ۲۹۴، ۲۷۸
 ۳۵۶-۳۵۴، ۳۲۴
 دیدرو، دنی (Diderot, D.) ۱۷۹
 دیگری (other, the) ۶۵

- رویداد (event) ۳، ۴، ۸، ۹، ۱۱، ۱۲، ۱۷، ۲۶، ۲۷، ۳۰، ۳۲، ۶۷، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۳۵-۱۳۸، ۱۴۲، ۱۵۳، ۱۶۱، ۱۶۶، ۱۷۰، ۱۷۴، ۱۸۱-۱۸۳، ۱۸۶، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۲۳، ۲۲۶، ۲۳۹، ۲۴۳، ۲۴۶
- ریکور، پل (Ricoeur, P.) ۸۲، ۱۲۹-۱۳۲، ۱۵۹، ۱۷۴، ۲۰۰، ۲۳۲، ۲۴۱، ۲۸۵-۲۸۷، ۳۲۶، ۳۳۰، ۳۴۹
- ریگان، رانلد (Reagan, R.) ۱۸۶، ۲۷۳
ریگلی، ای. ای. (Wrigley, E.A.) ۲۶۴
زاگورین، پرز (Zagorin, P.) ۲۰۳، ۲۴۶
زبان (*langue*) ۱۷۰، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۶-۱۷۸، ۱۹۴
- زندگی نامه (biography) ۱۰۲، ۱۴۴، ۱۷۴، ۱۸۴-۱۸۹، ۱۹۵، ۲۵۲، ۳۰۷، ۳۱۱
- زندگی نامه و زندگی نگاری (biography and life writing) ۱۴۴، ۱۷۴، ۱۸۵، ۱۸۹، ۲۵۲
- زینسر، جودیت پی. (Zinsser, J.P.) ۷۸
ژانر (genre) ۳۳، ۴۶، ۴۹، ۵۰، ۵۵، ۷۳، ۸۶، ۸۷، ۹۹، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۳۷، ۱۵۷، ۱۸۱، ۱۸۷-۱۹۳، ۱۹۹، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۵، ۲۵۴، ۲۶۲، ۲۶۴، ۲۶۶، ۲۶۹، ۲۸۶، ۳۰۷، ۳۲۸
- ژورنالیسم (journalism) ۷۸
ژید، آندره (Gide, A.) ۸۰
ساج، ریچارد (Sutch, R.) ۲۶۴
ساختارگرایی (structuralism) ۷، ۲۳، ۲۵، ۳۳، ۴۴، ۷۳، ۸۴، ۸۹، ۹۳، ۱۱۷، ۱۲۰، ۱۶۹، ۱۸۹، ۱۹۳-۱۹۷، ۲۱۴، ۲۳۴، ۲۸۱، ۲۸۳، ۲۹۵، ۳۰۶
- رب-گریه، آلن (Robbe-Grillet, A.) ۲۹۶
رژیم‌های حقیقت (regimes of truth) ۱۵۲
رمان (novel) ۸، ۲۴، ۶۱، ۷۷، ۸۰، ۱۵۹، ۱۹۰، ۲۴۱
رمانس (romance) ← کم‌دی؛ طراحی؛ هجو؛ تراژدی؛ وایت، هیدن ۶۱
رمان مصور (graphic novel) ۷۷، ۱۵۹، ۲۴۱
رنسانس (Renaissance, the) ۷، ۱۸، ۲۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۲۲۷، ۳۱۵
روان‌شناسی (psychology) ۴، ۴۴، ۹۷، ۱۰۳، ۱۰۹، ۱۸۲، ۲۰۲، ۲۳۱، ۲۳۵
روایت (narrative) ← تبیین تاریخی؛ ماده بیان روایی ۱۲، ۲۸، ۲۲۷، ۲۴۶
روایت‌شناسی (narratology) /روایت‌شناختی (narratological) /راوی (narrator) ۳۲۶
روایتی-زبانی (narrative-linguistic) ۳۳
روح زمانه (*Zeitgeist*) ۶
روح مطلق (Absolute Spirit, the) ← هگل، گ. و. ف. ۳۵۴، ۳۵۶
رورتی، ریچارد (Rorty, Richard) ← ضدبازنمایی‌گرایی ۱۸
روزنستون، رابرت ای. (Rosenstone, R.A.) ۴۶، ۵۷، ۷۵-۷۹، ۲۱۹، ۲۴۲، ۳۲۶
روستوف، دابلو. دابلو. (Rostow, W.W.) ۸۸
روشنگری (Enlightenment, the) ۱۴، ۲۰، ۴۶، ۵۲، ۵۶، ۶۴، ۶۹، ۸۱، ۹۲، ۱۰۰
روشنگری از طریق عقلانیت (*Aufklärung*) ۳۲۴

- شکل و محتوا (form and content) ۱۷، ۳۴۰، ۳۲۷-۳۲۵، ۳۲۳، ۳۰۹، ۳۰۷، ۳۴۹
- سارتر، ژان-پل (Sartre, J.-P.) ۳۳۵، ۳۳۲
- سازه‌شکنی (deconstruction) ۴۴، ۳۴
- ۱۴۹، ۱۲۸، ۱۰۷، ۱۰۳، ۸۲، ۵۲، ۴۵
- ۲۱۴، ۱۹۲، ۱۸۶، ۱۷۷، ۱۶۸، ۱۵۲
- ۳۲۶-۳۲۴، ۳۱۱، ۲۹۷، ۲۹۳، ۲۳۳
- ۳۴۹، ۳۳۵
- ساوث‌گیت، بورلی (Southgate, B.) ۴۳
- سایمون، بریانت (Simon, B.) ۸۰
- سعید، ادوارد (Said, E.) ۱۵۰، ۷۴، ۴۶
- ۳۱۵
- سکس (sex)/سکسوالیته (sexuality) ۹۰
- ۲۳۴، ۱۴۴
- سلرز، ویلفرد (Sellars, W.) ۲۰۸
- سوژه دانایی (knowing subject) ۱۶۹
- سوژه و ایزه (subject and object) ۵۷، ۷
- ۳۴۸، ۳۱۹، ۲۸۲، ۲۷۸، ۱۸۶، ۱۶۹
- ۳۵۵، ۳۵۳
- سوسور، فردینان دو (Saussure, F. de) ۳۲۳، ۲۸۳، ۱۷۶، ۹۲، ۸۴، ۸۲
- سوییرنگا، رابرت پی. (Swierenga, R.P.) ۲۶۴
- سی‌دی‌رام (CD-ROM) ۲۶۶
- سیکسو، الن (Cixous, H.) ۱۸۶، ۱۴۴، ۵۰
- سیلبی، جوئل (Silbey, J.) ۲۶۴
- سیمیان، فرانسا (Simiand, F.) ۴
- سینیوبوس، شارل (Seignobos, C.) ۲۲۵
- شارتیه، روژه (Chartier, R.) ۱۰۳، ۸۹
- ۲۹۰
- شاما، سایمون (Schama, S.) ۲۹۷، ۷۸
- شک‌گرایی تام و تمام (total scepticism) ۲۵۱
- شک و محتوا (form and content) ۱۷، ۳۴۰، ۳۲۷-۳۲۵، ۳۲۳، ۳۰۹، ۳۰۷، ۳۴۹
- ۷۷، ۶۱، ۵۷، ۵۶، ۵۲، ۳۰، ۲۳، ۲۲
- ۱۳۰، ۱۲۶، ۱۱۸، ۹۲، ۸۶، ۸۵، ۸۳
- ۱۷۹، ۱۷۱، ۱۶۹، ۱۶۷، ۱۵۷، ۱۴۰
- ۲۴۱، ۲۳۷، ۲۰۴-۲۰۲، ۲۰۰-۱۹۸
- ۲۷۶، ۲۶۸، ۲۵۸، ۲۵۷، ۲۵۴، ۲۴۲
- ۳۰۹، ۳۰۸، ۳۰۱، ۲۹۹، ۲۸۹، ۲۸۲
- ۳۵۱، ۳۴۸، ۳۳۸، ۳۱۹
- شناخت مشترک (Common Knowledge) ۳۲۸
- شورسکه، کارل (Schorske, C.E.) ۲۰۲
- ۳۰۱
- شهر (city) ۲۶۵، ۲۶۳، ۲۰۸، ۶۵، ۱۰
- ۲۹۲
- صدا (voice) ۲۴۳، ۱۶۸، ۱۲۶، ۱۰۰
- ۳۱۰
- ضدبازنمایی گرا/ضدبازنمایی گرایانه (anti-representational/ism) ← رورتی، ریچارد ۱۷۶، ۱۵۹، ۱۵۶، ۷۷، ۵۵
- ۲۴۳، ۲۳۳، ۲۰۸، ۲۰۷
- ضدمدرنیسم (anti-modernism) ۱۸۱
- ۲۹۶
- ضدمصداق‌گرایی (anti-referentialism) ۲۴
- ضدواقع‌گرایی/ضدواقع‌گرایانه (anti-realism/ist) ۲۸۰، ۲۰۸
- طبقه (class) ۸۲، ۶۵، ۶۴، ۶۰، ۵۴، ۴۶
- ۱۶۴، ۱۴۵، ۱۴۳، ۱۰۱، ۹۳، ۹۲، ۸۷
- ۲۱۴، ۲۰۸-۲۰۶، ۱۸۶، ۱۸۴، ۱۸۲
- ۳۰۰، ۲۸۲، ۲۷۵، ۲۳۳، ۲۳۱، ۲۲۰
- ۳۳۸، ۳۱۵
- طرح‌واره‌های تبیین (explanation sketches) ۲۴۷

- طنز (irony) ← استعاره؛ بدیع؛ کنایه؛
مجاز/شکل‌دهی؛ وایت، هیدن
۲۸۳
طنزپرداز لیبرال (liberal ironist) ۱۷۸
عالم و معلوم (knower and known) ۵۷
عاملیت/ساختار (agency/structure) ۳۴۱، ۳۱۹، ۲۳۲، ۲۳۱
۵۷، ۱۴۴، ۱۳۹، ۱۳۸، ۱۲۳، ۹۵، ۲۲
۲۸۶، ۲۶۶، ۲۴۷، ۲۱۰، ۱۹۷، ۱۸۲
عصر ترقی (Progressive Era) ۱۹
عصر جاز (Jazz Age, the) ۱۸
عقل سلیم (common sense) ۶۸، ۶۷
۳۰۶، ۳۰۰، ۲۱۱، ۱۶۶، ۱۲۶، ۸۴
عقل‌گرایی (rationalism) ۲۵۵، ۱۲۷، ۱۵
علت کافی (sufficient cause) ۱۳۷، ۱۲۳
علت لازم (necessary cause) ۱۳۷
علت نخستین (first cause) ۲۶۱
علم‌الاجتماع/علوم اجتماعی (social science(s)) ۹۶، ۷۰، ۵۹، ۵، ۳
۲۰۰، ۱۹۶، ۱۹۵، ۱۴۰، ۱۱۳، ۱۰۴
۳۵۰، ۲۸۱، ۲۶۶، ۲۶۴، ۲۱۳
عینیت (objectivity) ۱۴۹، ۱۲۰، ۱۱۳
۱۷۰، ۱۶۹، ۱۵۶
غایت‌شناسی (teleology) ۶۳، ۶۰، ۱۳
۱۸۲، ۱۳۸، ۱۳۰، ۱۱۶، ۱۱۱، ۶۷
۲۳۸، ۲۳۳، ۲۲۴، ۲۲۲، ۲۲۱، ۱۹۹
۳۰۲، ۲۹۰، ۲۵۸، ۲۵۴، ۲۴۷
غرب آمریکا (American West) ۴۰
فاکت‌ها (facts) ۳۷، ۳۰، ۱۳، ۹، ۱۴، ۸
۱۰۰، ۹۴، ۷۲، ۷۱، ۶۹، ۶۴، ۶۰، ۵۷
۱۸۲، ۱۷۷، ۱۶۹، ۱۶۷، ۱۶۳، ۱۶۱
- ۲۲۵، ۲۱۹، ۲۰۷، ۲۰۲، ۱۹۴، ۱۹۳
۲۶۰، ۲۵۰، ۲۴۰، ۲۳۳، ۲۳۱، ۲۲۸
۲۳۵، ۳۱۹، ۳۰۱، ۲۹۸، ۲۷۵، ۲۶۹
۳۴۱، ۳۳۸
فایهینگر، هانس (Vaihinger, H.) ۱۵۴
فرازوایت (metanarrative) ۴۳، ۴۲، ۳۳
۱۵۲، ۱۱۲، ۱۰۵، ۷۴، ۵۷، ۵۶، ۵۴
۲۷۲، ۲۷۱، ۲۵۸، ۲۳۰، ۲۲۹، ۱۸۰
۲۸۵
فرازبان (metalinguage) ۲۷۰، ۲۳۴، ۸۵
فرای، نورثروپ (Frye, N.) ۳۴۰، ۶۰
فرایند مرکززدایی (decentring process) ۲۳۵
فرضیه‌ای-قیاسی (hypothetico-deductive) ۱۲۱
فرمالیسم روسی (Russian formalism) ۳۲۶
فرمیستی (formist) ← ارگانیستی؛ دلالت؛
زمینه؛ مکانیستی؛ وایت، هیدن ۳۴۱
فرو، مارک (Ferro, M.) ۲۴۴
فروdstان (subaltern) ۲۲۰، ۲۰۳، ۷۵
فروید، زیگموند (Freud, S.) ۲۷۱، ۲۳۵
فرهنگ، نظریه و نقد (Culture, Theory and Critique) ۳۲۸
فروب چشم (trompe l'oeil) ۸
فقر (pauperism) ۳۱۶، ۱۱۷، ۶۵
فلسفه قاره‌ای (continental philosophy) ۲۵
۲۳۰، ۱۷۵، ۸۸، ۶۹، ۴۸، ۴۴، ۲۵
۲۹۹، ۲۹۴، ۲۹۱، ۲۸۱، ۲۵۳، ۲۳۴
۳۲۵
فلود، رودریک (Floud, R.) ۲۶۴
فمینیسم (feminism) ۸۲، ۷۴، ۴۹-۴۶
۳۲۶، ۳۲۴، ۲۳۰، ۲۱۹، ۱۴۳، ۹۳-۹۰

- فور، لوسین (Febvre, L.) ۱۹۶، ۳
 فوکو، میشل (Foucault, Michel) ←
 باستان‌شناسی؛ تبارشناسی؛ ۴، ۶،
 ۳۳، ۴۱، ۴۴، ۴۸، ۴۹، ۵۳، ۸۱، ۸۲،
 ۹۲، ۱۰۳، ۱۰۸، ۱۳۱، ۱۴۱، ۱۴۸،
 ۱۵۰، ۱۵۲، ۱۵۸، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۸۶،
 ۱۹۶، ۲۰۱، ۲۱۴، ۲۱۸، ۲۲۸، ۲۳۲،
 ۲۳۴، ۲۸۳، ۲۹۲، ۲۹۵، ۳۰۹، ۳۲۳،
 ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۳۶، ۳۴۰، ۳۴۳-۳۴۵،
 ۳۴۹
 فوکویاما، فرانسیس (Fukuyama, F.)
 ۲۲۱، ۲۲۲
 فوگل، رابرت دابلیو. (Fogel, R.W.)
 ۲۶۲، ۲۶۴، ۲۶۵
 فون ریخت، گی. ا. (von Wright, G.H.)
 ۲۴۶
 فی، برایان (Fay, B.) ۷۶
 فیلم و تاریخ (film and history) ۵۶، ۱۵،
 ۱۴۰، ۱۶۹، ۲۰۱
 فینی، پاتریک (Finney, P.) ۴۶
 قتل عام زانوی مجروح (Wounded Knee
 Massacre) ۲۷۲
 قرن نوزدهم طولانی (Long Nineteenth
 Century) ۱۹
 قوانین فراگیر (covering laws) ← تبیین
 تاریخی؛ مبین؛ مبین؛ ۴، ۱۱، ۱۲،
 ۵۹، ۱۱۷، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۳۶، ۱۳۸،
 ۱۹۶، ۲۴۶، ۲۶۳، ۳۳۲، ۳۳۸، ۳۴۰
 قومیت (ethnicity) ۱۴۵، ۳۱۴، ۳۱۷
 قیاسی - قانونی (deductive-nomological)
 ۶۳، ۲۴۷، ۲۶۶
 کار/اجرای (performance/performative)
 ۱۰۴
- کار، ای. اچ. (Carr, E.H.) ۱۵، ۳۵، ۱۱۱،
 ۱۳۶، ۱۶۳، ۱۸۴، ۱۹۹، ۲۱۶، ۲۱۷،
 ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۲، ۲۵۳
 کار، دیوید (Carr, D.) ۱۷۳، ۱۷۴، ۲۱۸،
 ۲۴۱
 کارل، همپل (Hempel, C.) ۱۲۰، ۱۲۱،
 ۱۳۶، ۲۴۹
 کاکبرن، دیوید (Cockburn, D.) ۲۱۷
 کالینگ‌وود، آر. جی. (Collingwood, R.G.)
 ۱۵، ۷۰، ۸۷، ۱۰۲، ۱۰۵
 ۱۰۶، ۱۱۶، ۱۲۲، ۱۳۲، ۱۳۶، ۱۴۸،
 ۱۶۳، ۱۸۶، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۴۶، ۲۴۷،
 ۲۵۱-۲۵۴، ۲۵۹، ۲۶۱، ۲۹۵، ۳۳۰،
 ۳۳۱، ۳۳۳، ۳۴۴، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۹،
 ۳۵۳، ۳۵۵
 کامپیوترها و تاریخ (computers and
 history) ۲۶۴
 کانت، ایمانوئل (Kant, Immanuel) ۲۱،
 ۲۶، ۶۰، ۶۳، ۸۲، ۱۲۳، ۱۲۶، ۱۵۲،
 ۱۵۴، ۱۶۵، ۱۷۹، ۱۹۸، ۲۵۵، ۲۵۹،
 ۲۷۶-۲۹۳، ۳۰۰، ۳۰۶، ۳۱۶، ۳۲۳،
 ۳۵۱
 کانونی‌سازی (focalisation) ۱۰۰، ۱۸۷
 کرامول، تامس (Cromwell, Thomas)
 ۲۴۱
 کرتویس، جین (Curthoys, J.) ۹۶، ۱۴۴
 کرک، نوبل (Kirk, N.) ۲۴۶، ۳۴۹
 کروچه، بندتو (Croce, Benedetto) ۲۰،
 ۳۶، ۷۱، ۸۲، ۱۰۵، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۵۹،
 ۱۶۳، ۲۱۱، ۲۱۱، ۲۵۲، ۲۵۹-۲۶۳،
 ۲۹۵، ۳۴۲، ۳۴۴، ۳۴۹، ۳۵۳، ۳۵۵
 کریستوا، ژولیا (Kristeva, J.) ۵۰، ۵۳،
 ۱۸۶، ۲۰۰

- کسلر-هریس، آلیس (Kessler-Harris, A.) ۱۴۵
 ۳۴۸، ۲۵۹، ۲۳۲، ۱۷۵، ۱۰۸، ۸۲
 ۳۴۹
- کلام‌محوری (logocentrism)،
 ۱۶۸ (phonocentrism)
 ۱۰۲، ۱۰۷، ۱۱۴، ۱۹۵، ۲۱۰، ۲۲۸،
 ۲۶۲-۲۶۷، ۳۳۸
- کلنر، هانس (Kellner, H.) ۱۷۴، ۱۵۹، ۱۶
 کلسوفسکی، پیر (Klossowski, P.) ۲۳۵
 کلی، دانلد (Kelly, D.) ۱۰۷
 کلیسا (church) ۱۷۱، ۲۱۳، ۳۱۶
 کمدی (comedy) ← تراژدی؛ رمان؛
 طراحی؛ وایت، هیدن؛ هجو ۶۱
 کمن، مایکل (Kammen, M.) ۱۰۶، ۱۰۷
 کمونیسم (communism) ۲۲۱
 کنایه (metonymy) ← استعاره؛ بدیع؛
 طنز؛ مجاز/شکل‌دهی؛ وایت، هیدن
 ۱۲۹، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۵۷، ۲۸۳، ۳۴۰
 کنت، آگوست (Comte, A.) ۴، ۵۹، ۲۱۳
 کنراد، آلفرد اچ. (Conrad, A.H.) ۲۶۴
 کنش (نظریه) (action (theory)) ←
 نیت‌مندی ۲۲، ۱۲۲، ۲۸۵، ۳۲۲
 کنفرانس تاریخ علم‌الاجتماعی اروپا
 (European Social Science History)
 ۲۶۴ (Conference)
- کواپن، دابلو. وی. (Quine, W.V.) ۱۷۷،
 ۲۰۸
 کورفیلد، پنلوپه جی. (Corfield, P.) ۹۶
 کوزر، جی. مورگان (Kousser, J.M.)
 ۲۶۴، ۲۶۵
 کی، هاروی جی. (Kaye, H.J.) ۲۰۸
 گاتمن، هربرت (Gutman, H.) ۸۸، ۲۶۴
 گادامر، هانس گئورگ (Gadamer, H.G.)
- گاردینر، پاتریک (Gardiner, P.) ۱۳۶،
 ۱۴۱، ۲۴۷، ۲۶۰
 گاسمن، لایونل (Gossman, L.) ۱۰۷
 گالی، ویلیام بی. (Gallie, W.B.) ۶۲،
 ۱۷۲، ۱۷۳
 گتاری، فلیکس (Guattari, F.) ۲۳۸
 گذشته-به‌مثابه تاریخ (past-as-history),
 (the) ۲۳۷
 گرامسکی، آنتونی (Gramsci, A.) ۵۲، ۷۳،
 ۷۵، ۲۰۷، ۲۱۱
 گری، آن (Garry, A.) ۱۴۴
 گفتار (parole) ۱۹۴
 گفتمان (discourse) ۶، ۸، ۹، ۱۸، ۲۳،
 ۲۴، ۲۶، ۳۷، ۴۵، ۴۸، ۵۲، ۵۸، ۷۳،
 ۸۲، ۸۴، ۸۵، ۱۰۵
 گفت‌وگویی (dialogic) ۱۷۸، ۲۴۹، ۲۵۲
 گودمن، جیمز (Goodman, James) ۷۸
 گومبرشت، اولریش (Gumbrecht, H.U.)
 ۷۸، ۲۹۷
 گویی که ('as if') ۲۰
 گی، پیتر (Gay, P.) ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۷۱، ۱۷۳
 گیبون، ادوارد (Gibbon, E.) ۱۶۱، ۱۷۱،
 ۳۱۷
 گیدنز، آنتونی (Giddens, A.) ۸۸، ۱۹۶
 گیرتز، کلیفورد (Geertz, C.) ۸۸، ۱۰۳، ۳۲۸
 گیلبرت، فلیکس (Gilbert, F.) ۱۰۶، ۱۰۸
 لاک، جان (Locke, J.) ۶۵، ۱۷۹، ۳۰۶
 لاکاپرا، دومینیک (LaCapra, D.) ۱۰۳،
 ۱۰۴، ۱۰۷، ۱۰۹، ۲۰۰
 لانگلو، شارل ویکتور (Langlois, C.V.)
 ۴، ۲۲۵

- لاوجوی، آرتور (Lovejoy, A.) ۱۰۷، ۱۰۵
 لاینیتس، گوتفرد ویلهلم (Leibnitz, G.W.) ۲۶۶، ۲۵۵
 زلت، پیتر (Laslett, P.) ۲۶۴
 لسنینگ، گوتهولد افرایم (Lessing, G.H.) ۱۷۹
 لغزش استعاری (metaphoric slippage) ۲۶۹
 لکان، ژاک (Lacan, J.) ۳۲۳، ۱۸۶، ۴۴
 لنین، ولادیمیر ایلیچ (Lenin, V.I.) ۲۰۷
 لودز، دیوید (Loades, D.) ۳۳، ۳۲
 لو روی لادوری، امانوئل (Le Roy Ladurie, E.) ۴
 لورنتس، کریس (Lorenz, C.) ۲۴۶
 لوکاج، گئورگ (Lukacs, G.) ۳۲۳
 لوگوس (logos) ۱۶۸
 لوی-استروس، کلود (Lévi-Strauss, C.) ۴۴
 لوید، کریستوفر (Lloyd, C.) ۱۹۵، ۱۴۰
 لوید، هنری دی. (Lloyd, H.D.) ۶۴
 لویناس، ایمانوئل (Lévinas, E.) ۴۶، ۱۵۵، ۱۵۱
 لیبرال (liberal) ← آنارشستی؛ دلالت
 ایدئولوژیکی؛ رادیکال؛ محافظه‌کار؛
 وایت، هیدن ۲۳۴
 لیبرالیسم (liberalism) ۵۷، ۳۹، ۲۰،
 ۱۷۷، ۱۷۹، ۱۸۰، ۲۲۲، ۲۲۹،
 ۲۵۸، ۲۹۳
 لینکلن، آبراهام (Lincoln, A.) ۱۳۷، ۱۸۱،
 ۳۳۱
 لیوتار، ژان-فرانسوا (Lyotard, J.-F.) ۴۴،
 ۴۸، ۵۳، ۵۶، ۷۴، ۱۵۰، ۲۲۹، ۲۳۲،
 ۲۵۸، ۲۷۱-۲۷۳
- ماده بیان (expression, substance of) ۲۴۲، ۲۴۱
 ماده بیان روایی (narrative substance) ۲۴۱
 مارکس، کارل (Marx, K.) ← مارکسیسم
 اومانیست ۱۸۰، ۲۱۰، ۲۲۱، ۲۵۹،
 ۲۸۳، ۳۲۰
 مارکسیسم اومانستی (humanist Marxism) ۱۸
 مارکوزه، هربرت (Marcuse, H.) ۳۲۴
 مارویک، آرتور (Marwick, A.) ۳۲، ۷۰،
 ۹۸، ۱۵۷، ۲۴۶، ۲۶۲، ۳۰۴، ۳۰۵،
 ۳۴۹
 مازا، سارا (Maza, S.) ۲۱۸، ۲۱۷
 مازیرسکا، اوا (Mazierska, E.) ۲۴۳
 مانز، پیتر (Munz, P.) ۱۷۴
 مانزلو، آلان (Munslow, A.) ۴۶، ۲۳۸
 ماینکه، فریدریش (Meinecke, F.) ۱۱۶
 مبالغه (hyperbole) ۲۸۳
 مبین (explanandum) ← تبیین تاریخی؛
 قوانین فراگیر ۲۴۶
 مبین (explanans) ← تبیین تاریخی؛
 قوانین فراگیر ۲۴۶
 متافیزیک (metaphysics) ۱۴، ۳۳، ۶۴،
 ۶۹، ۸۱، ۸۷، ۱۲۰، ۱۳۵، ۱۴۱، ۱۶۹،
 ۱۷۶، ۱۸۱، ۲۲۳، ۲۳۴، ۲۵۴، ۲۵۵،
 ۲۵۹، ۲۶۱، ۲۷۵-۲۸۱، ۲۹۴، ۳۱۹،
 ۳۵۰، ۳۵۰
 متن چندلایه (laminated text) ۲۷۰
 متنیت/متن (textuality/text) ۱۰۸، ۳۲۸
 مجاز/شکل‌دهی (trope/figuration) ←
 استعاره؛ بدیع؛ طنز؛ کنایه؛ وایت،
 هیدن ۶، ۹، ۱۷، ۵۷، ۶۱، ۶۶، ۸۴،

- مرگ سوژه (death of the subject) ۲۱۴، ۱۴۰، ۱۲۹، ۱۲۱، ۱۱۷، ۱۰۵، ۸۹، ۱۵۷، ۱۶۱، ۱۶۶، ۱۶۸، ۱۷۳، ۱۷۷، ۳۰۹
- مرگ مؤلف (death of the author) ۳۳، ۲۷۳، ۲۵۰، ۲۲۳، ۲۱۸، ۱۹۹، ۱۸۳، ۲۷۷، ۲۸۹، ۳۰۸، ۳۳۳، ۳۳۷، ۳۴۰، ۳۴۳
- مرلوپونتی، موریس (Merleau-Ponty) ۳۵۶، ۳۴۳
- (M.) ۲۳۵
- مستند (documentary) ۱۰۳، ۱۰۰، ۹۸
- ۱۷۱، ۱۹۶، ۲۱۲، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۶۹
- ۲۸۰، ۲۸۷، ۳۱۷
- مصداتی (referential)/مصداق مندی
- (referentiality)/مصداق (reference)
- ۸، ۹، ۱۴، ۲۴، ۲۶، ۲۸، ۳۰، ۳۳، ۴۰، ۴۱، ۴۴، ۴۶، ۵۶، ۶۱، ۶۲، ۶۹، ۸۰، ۸۲، ۸۴، ۱۱۸، ۱۲۱، ۱۲۳، ۱۲۵، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۴۸، ۱۶۲، ۱۶۹، ۱۷۳، ۱۷۶، ۱۹۴، ۲۰۰، ۲۰۴، ۲۱۶، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۶، ۲۳۱، ۲۳۶، ۲۴۰، ۲۴۸، ۲۵۰، ۲۶۱، ۲۶۹، ۲۷۳، ۲۷۹، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۴
- ۲۸۵، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۵، ۲۹۶، ۳۰۲
- مطالعات فرهنگی (cultural studies) ۱۴۴، ۳۲۵، ۳۲۶
- معرفت‌شناسی (epistemology) ۱، ۶، ۸، ۱۰، ۱۳، ۱۹، ۲۴، ۲۵، ۳۰، ۳۹، ۴۶، ۴۷، ۶۹، ۷۳
- معرفت‌شناسی فمینیستی (feminist) ۲۹۹
- معنا در تاریخ (meaning in history) ۱۳
- مفاهیم در تاریخ (concepts in history) ۱۱، ۱۴، ۳۴، ۵۸، ۶۲، ۶۶، ۱۰۱، ۱۱۵، ۱۲۲، ۱۶۴، ۱۹۷، ۲۳۱، ۲۵۹، ۳۰۰، ۳۰۵، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۳۴، ۳۴۰
- ۳۴۲، ۳۵۲
- محافظة‌کار (conservative) ← آثار شیشتی؛ دلالت ایدئولوژیکی؛ رادیکال؛ لیبرالیسم؛ وایت، هیدن ۳۴۱
- محاکات (mimesis) ۲۳، ۳۰، ۸۲، ۸۷، ۹۹، ۱۰۵، ۱۳۰، ۱۵۷، ۱۵۹، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۷۶، ۱۸۰، ۲۱۸، ۲۴۰، ۲۴۸، ۲۷۳، ۲۷۴-۲۸۴، ۳۰۶، ۳۲۱، ۳۲۸، ۳۳۰، ۳۳۷
- محرک غیر متحرک (Unmoved Mover) ۲۷۵ (the)
- مدرک (evidence) ← مقایسه؛ منابع ۴۰، ۷۰
- مدرنیسم (modernism) ۱۵، ۲۰، ۳۰، ۳۳، ۴۷، ۵۲، ۵۶، ۶۵، ۶۹، ۸۱، ۱۰۰، ۱۱۱، ۱۴۲، ۱۵۳، ۱۶۵، ۱۷۹-۱۸۱، ۱۸۳، ۱۹۳، ۲۲۳، ۲۳۴، ۲۶۹، ۲۷۱، ۲۷۶، ۲۸۱، ۲۹۰، ۲۹۲-۲۹۵، ۲۹۷، ۳۰۱، ۳۱۹، ۳۲۸، ۳۳۴، ۳۴۲، ۳۴۴
- ۳۴۸
- مدلول/دال ترافرازنده (transcendental) ۲۸۵، ۳۲۲، ۱۶۸ (signified/er) ۳۰۶، ۳۱۱
- مذکر (masculine) ۲۰، ۹۱-۹۳، ۹۵
- ۲۹۲
- مردم‌شناسی (anthropology) ۳، ۴۴، ۹۷، ۱۰۳، ۱۰۸، ۱۱۲، ۱۴۴، ۲۰۲، ۳۲۸
- مرگ بازنمایی (death of representation) ۱۹۴

- مقایسه (comparison) ← مدرک؛ منابع
۱۲۸
- مکالا، سی. بی. (McCullagh, C.B.)، ۳۱
۳۲، ۳۴، ۱۲۵، ۱۳۰-۱۳۲، ۱۳۸،
۱۵۹، ۱۷۴، ۱۸۱، ۲۰۳، ۲۱۵، ۲۱۹،
۲۲۵، ۲۴۶
- مکالی، توماس ببینگتون (Macaulay, T.B.)
۱۶۱
- مکانیستی (mechanist) ← ارگانستی؛
استدلال؛ بافت؛ فرمیستی؛ وایت،
هیدن ۳۴۱
- مکتب فرانکفورت (Frankfurt School)
۳۲۴، ۳۳۲
- مکتب کمبریج (Cambridge School)
۱۰۸
- مک کلاسکی، دانلد (McCloskey, D.)
۲۶۴
- مک کلینتاک، آن (McClintock, A.)، ۴۶
۱۴۴
- مگیل، آلن (Megill, A.)، ۲۰۰
- ملی‌گرایی (nationalism) ۸۷، ۶۴، ۵۷،
۱۴۳، ۱۴۴، ۱۷۷، ۱۸۰، ۱۹۵، ۳۰۰،
۳۱۶
- منابع (sources) ← مدرک؛ مقایسه ۱۵،
۱۷، ۴۰، ۱۲۸، ۱۵۷، ۲۵۷، ۳۰۶،
۳۱۴، ۳۴۹
- مندلباوم، موریس (Mandelbaum, M.)
۱۰۷
- مندلر، پیتر (Mandler, P.) ۳۴۹، ۱۱۵
- موریس، ادموند (Morris, E.) ۱۸۶
- موس، جورج ال. (Mosse, G.L.) ۱۴۴
- موف، شنتل (Mouffe, C.) ۵۲
- موی، توریل (Moi, T.) ۹۳
- مؤسسه تحقیقات اجتماعی (Institute for)
۳۲۴، ۳۲۳ (Social Research)
- مؤسسه جدید تحقیقات اجتماعی (New)
۳۲۴ (School for Social Research)
- مؤلف (مورخ) (author(-historian))
۷۹، ۱۵۸، ۱۶۲، ۲۳۳، ۲۴۴
- میچل، بی. آر. (Mitchell, B.R.) ۲۶۴
- میچل، ژولیت (Mitchell, J.) ۱۴۳
- میر، جان آر. (Meyer, J.R.) ۲۶۴
- میشله، ژول (Michelet, J.) ۳۴۴
- میل، جان استوارت (Mill, J.S.) ۶۵
- مینک، لوئیس (Mink, L.) ۱۷۴، ۱۵۹، ۶۲،
ناتاریخی (ahistorical) ۳۱۰
- نازی‌ها (Nazis, the) ۱۴، ۱۳۱، ۱۵۳،
۲۷۲، ۳۱۹، ۳۲۴
- ناظر و منظور (observer and observed)
۲۳۱
- نایت، آلن (Knight, A.) ۲۵۱
- نژاد (race) ۴۶، ۶۴، ۷۴، ۸۷، ۹۳،
۱۰۱، ۱۳۸، ۱۴۳-۱۴۵، ۱۷۷، ۱۸۶،
۲۱۴، ۲۳۱، ۲۵۶، ۲۸۲، ۲۸۹، ۳۰۰،
۳۱۴-۳۱۹
- نسبیت‌گرایی (relativism) ۱۵، ۲۶، ۲۹،
۳۵، ۳۷-۳۹، ۵۶، ۷۰، ۷۱، ۸۴، ۹۹،
۱۰۲، ۱۱۰، ۱۱۷، ۱۵۷، ۱۶۴، ۱۶۷،
۱۷۶، ۱۷۸، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۹۹، ۲۰۵،
۲۱۶، ۲۱۷، ۲۳۸، ۲۵۰، ۲۵۵، ۲۶۰،
۲۶۲، ۲۶۸-۲۷۰، ۲۷۷، ۲۷۹-۲۸۱،
۲۹۵، ۳۰۰، ۳۰۳، ۳۱۹-۳۲۳، ۳۲۷،
۳۴۵، ۳۴۷، ۳۴۹
- نسبیت‌گرایی فرهنگی (cultural
relativism) ۱۱۰، ۱۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹،
۲۹۵

- نشانه (sign(s)) ۸۴، ۴۵، ۴۱، ۴۰، ۰۹
- نشانه‌شناسی (semiotics) ۳۳۸، ۳۲۰، ۲۲۷، ۱۹۵، ۱۶۹، ۱۲۹
- ۳۲۳، ۲۵۱
- نظریه انتقادی (critical theory) ۱۷۵
- نظریه مرحله‌ای تاریخ (stage theory of history) ۳۴۳، ۳۴۲
- نظریه مردان بزرگ تاریخ (Great Man theory of history) ۱۸۴
- نظریه معرفت تاریخی تماشاگر (bystander theory (of historical knowledge)) ۳۲۲
- نقد نو (New Criticism) ۳۲۶
- نقطه‌یابی (pointing) ۲۹۶
- نگارش (écriture) ۷۱، ۳۸، ۳۵، ۲۳، ۱۴، ۹۴، ۱۰۶، ۱۱۱، ۱۵۱، ۱۶۱، ۱۹۰، ۳۵۰، ۳۴۸، ۳۲۵
- نوآرخیست‌گرایی (new historicism) ۶، ۱۲۴، ۱۱۹، ۱۱۰، ۱۰۵، ۸۲، ۲۴، ۸، ۲۱۸، ۱۹۳، ۱۷۲، ۱۶۴، ۱۵۸، ۱۴۱، ۳۲۵، ۳۰۹، ۲۹۲، ۲۶۸، ۲۳۴، ۲۳۳، ۳۴۰، ۳۳۰، ۳۲۸، ۳۲۶
- نورمن، اندرو پی. (Norman, A.P.) ۲۷، ۲۴۱، ۱۷۳
- نوویک، پیتر (Novick, P.) ۱۱۳، ۱۱۲، ۳۹
- نیت‌مندی (intentionality) ۲۲، ۲۱، ۱۵، ۱۰۸، ۹۴، ۷۲، ۶۹، ۶۷، ۶۵، ۳۱، ۱۵۸، ۱۵۱، ۱۳۹، ۱۳۷، ۱۳۶، ۱۲۲، ۲۱۲، ۲۰۴، ۱۸۴، ۱۷۳، ۱۶۹، ۱۶۸، ۲۴۷، ۲۲۷، ۲۲۴-۲۲۱، ۲۱۹، ۲۱۶، ۲۶۹، ۲۵۴-۲۵۲
- نیچه، فریدریش (Nietzsche, Friedrich) ۲۳۶ ← تبارشناسی
- نیگل، ارنست (Nagel, E.) ۲۴۷
- وارد، کریس (Ward, C.) ۸۰
- وارن، جان (Warren, J.) ۷۰
- وارنر، مارینا (Warner, M.) ۱۴۴
- واقع‌گرایی عملی (practical realism) / مورخان واقع‌گرای عملی (practical realist historians) ۱۲۳، ۷۱، ۲۸۰، ۲۱۵
- واکر، جاناتان (Walker, J.) ۷۹، ۷۸
- واگنر، ریچارد (Wagner, R.) ۱۸۷
- والرشتاین، ایمانوئل (Wallerstein, I.) ۱۹۶
- والش، دابلیو. اچ. (Walsh, W.H.) ۶۷
- والکویتز، جودیث (Walkowitz, J.) ۲۱۹
- وانموده (simulacrum/simulacra) / وانمایی (simulation(s)) ۴۱، ۱۹-۳۲۲، ۳۲۱، ۴۶، ۴۳
- وایت، هیدن (White, Hayden) ۱۸، ۱۶، ۱۰۳، ۸۹، ۸۵، ۸۲، ۸۱، ۷۸، ۶۰، ۳۳، ۱۰۵، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۲۵، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۶، ۱۵۷، ۱۵۹، ۱۶۷، ۱۷۲، ۱۷۴، ۱۷۸، ۲۰۱، ۲۰۰، ۲۱۵، ۲۱۷-۲۱۹، ۲۲۷، ۲۴۴، ۲۴۸، ۲۵۲، ۲۵۹-۲۷۳، ۲۸۳-۲۸۵، ۲۹۰، ۲۹۵، ۳۲۰، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۳۲-۳۳۴، ۳۴۰، ۳۴۲-۳۴۵، ۳۴۹، ۳۵۵
- ویر، ماکس (Weber, M.) ۸۸، ۱
- وجود (being) ۸۵، ۸۰
- ورق تاروت (tarot cards) ۷۹
- وضع انگلستان (condition of England) ۶۵
- ولتر (Voltaire) ۱۷۹
- ونسینا، جان (Vansina, J.) ۹۸

- هستی‌شناسی (ontology) ۵۷، ۵۳، ۶، ۱
 ۱۰۶، ۱۰۵، ۱۰۱، ۹۲، ۷۶، ۶۹، ۶۰، ۵۸
 ۱۴۸، ۱۴۳، ۱۲۷، ۱۲۰، ۱۱۲، ۱۱۰
 ۱۹۸، ۱۸۶، ۱۸۲، ۱۸۰، ۱۵۷، ۱۵۲
 ۲۷۵، ۲۳۸، ۲۳۱، ۲۲۶، ۲۱۶، ۲۱۲
 ۳۰۷، ۳۰۰، ۲۹۹، ۲۹۲، ۲۹۰، ۲۸۰
 ۳۵۲-۳۵۰، ۳۴۸، ۳۴۰، ۳۳۸، ۳۳۲، ۳۱۵
 هکستر، جک (Hexter, J.) ۳۴۹، ۲۴۶، ۳۲
 هگل، گ. و. ف. (Hegel, G.W.F.) ←
 روح مطلق ۲۳۱، ۱۶۶، ۱۲۳، ۲۰
 ۳۵۲، ۳۴۸، ۳۴۲، ۳۳۳، ۲۵۹، ۲۵۵
 همدلی (empathy) ۱۸۶، ۱۲۲، ۱۱۶، ۷۸، ۶۲
 ۳۵۳، ۳۴۳، ۳۴۲، ۳۰۸، ۲۵۳، ۲۵۲، ۲۴۴
 همزمانی (synchronic, the) ← در زمانی
 ۲۳۶، ۱۹۴
 همیلتون، الکساندر (Hamilton, A.) ۲۰۶
 هورکهایمر، ماکس (Horkheimer, M.)
 ۳۲۴، ۲۳۳، ۲۳۲
 هوسرل، ادموند (Husserl, E.) ۱۶۸
 ۲۳۵، ۲۳۲
 هولوکاست (Holocaust, the) ۱۵۳
 ۳۲۴، ۳۱۹
 هولوکاست بومیان امریکا (trail of tears)
 ۱۵۳
 هوپزینگا، یوهان (Huizinga, J.) ۱۰۴-۱۰۲
 هیدگر، مارتین (Heidegger, M.) ۸۲
 ۳۴۸، ۲۵۹، ۲۳۲، ۱۷۵، ۱۶۸
 هیل، کریستوفر (Hill, C.) ۸۸
 هیملفارب، گرترود (Himmelfarb, G.)
 ۳۴۹، ۲۴۶، ۳۲
 هیوم، دیوید (Hume, D.) ۱۲۶، ۸۳، ۸۲
 ۲۵۵، ۱۳۷، ۱۳۶
 یاکوبسن، رومن (Jakobson, R.) ۳۴۰
 وولف، ویرجینیا (Woolf, V.) ۱۸۷
 ویتگنشتاین، لودویگ (Wittgenstein, L.)
 ۵۳، ۵۴، ۱۵۷، ۱۲۷، ۱۰۸، ۱۰۵، ۵۸، ۶
 ۳۲۰، ۱۷۷
 ویکو، جامباتیستا (Vico, Giambattista)
 ۲۵۹، ۲۵۲، ۱۶۳، ۱۵۹، ۱۰۵، ۵۸، ۶
 ۳۴۵-۳۴۲، ۲۶۰
 ویلیامز، تنسی (Williams, T.) ۱۰
 ویلیامز، ریموند (Williams, R.) ۲۰۶
 وین، پل (Veyne, P.) ۲۱۸، ۱۷۴
 ویندشاتل، کیث (Windschuttle, K.) ۳۲
 ۳۴۹
 وینسنت، جی. آر. (Vincent, J.R.) ۲۶۴
 هابرماس، یورگن (Habermas, J.) ۵۳
 ۳۴۹، ۳۴۸، ۳۲۵، ۳۲۴، ۲۹۲، ۲۳۲، ۱۷۵
 هابز، توماس (Hobbes, T.) ۱۷۹
 هابسباوم، اریک (Hobsbawm, E.J.) ۸۸
 هاجن، لیندا (Hutcheon, L.) ۳۱۲
 هاراوی، دانا (Haraway, D.) ۱۴۴
 هارلان، دیوید (Harlan, D.) ۲۰۰، ۷۲
 هاگمان، کارن (Hagemann, K.) ۱۴۴
 هال، کاترین (Hall, C.) ۱۴۴، ۱۴۳، ۹۴
 هالینگر، دیوید (Hollinger, D.A.) ۷۲
 هانت، لین (Hunt, L.) ۱۱۰، ۱۰۳، ۳۸
 ۲۱۶، ۱۴۹
 هجو (satire) ← تراژدی؛ طراحی؛ کمدی؛
 وایت، هیدن ۳۴۱
 هردر، یوهان (Herder, J.) ۳۴۴
 هرش، ای. دی. (Hirsch, E.D.) ۳۴۹، ۳۴۸
 هرمنوتیک (hermeneutics) ۸۵، ۸۲، ۷۲
 ۱۷۵، ۱۶۳، ۱۵۷، ۱۱۹، ۱۱۸، ۱۰۷
 ۲۳۲، ۲۳۰، ۲۲۹، ۲۲۷، ۲۱۷، ۱۹۶
 ۳۴۹-۳۴۷، ۳۴۳، ۲۹۴، ۲۵۲، ۲۴۶